

النحو في الكلام كالملاح في الطعام

الحمد لله والمنه جي دغه رساله ڏيره مفيده او
مشملة ده په قاعدو و نحو، سره د طريقه د بنودني

تسهيل النحو

يعني
پښتو

نحو
مع طريقه تعليم

مولا نا حافظ محمد عثمان

مصنف

مولا نا حبيب الله درویش

ژباړن

په کوم کسني چي د نحو مير هر يو فصل سره داسي سوالونه ليکلي شوي دي
چي که چيرته طالبانو ته د دي مشق وکړي شي نو صرف د دي لوستلو نه به
د نحو مسئلي په آساني سره ورته يادي شي او نوي شروع کونکي طالب
ته به د ابتدائي جملو ليکلو او لوستلو باندې ان شاء الله تعالي پوره طاقت
حاصل شي

جديد مکتبہ راشيد

قصر خواني بازار محلہ چکلی پشاور 091-2580074

النحو في الكلام كالملح في الطعام

الحمد لله والمنّة جي دغه رساله ڏيره مفيده او
مشمئله ده په قاعدو د نحو، سره د طريقه د بنودني

تسهيل النحو

يعني
پښتو
نحو مع طريقه تعليم

مصنف

مولانا حافظ عبد الله صاحب گنگوہي

مولانا حبيب الله درويش

ژباړن

په کوم کښی چې د نحو میر هر یو فصل سره داسې سوالونه لیکلي شوي دي
چې که چیرته طالبانو ته د دې مشق وکړي شي نو صرف د دې لوستلو نه به
د نحو مسئلې په آسانتیا سره ورته یادې شي او نوی شروع کونکي طالب
به د ابتدائي جملو لیکلو او لوستلو باندې ان شاء الله تعالی پوره طاقت
حاصل شي

د کتاب پیژندنه

د کتاب نوم	تسهیل النحو (پښتو)
لیکنه	مولانا حافظ عبد الله گنگوهی
ژباړه	مولانا حبیب الله (درویش)
برېښنایي او انلاین چاری	عزت الله سلطانزی 0093706912702
خپرندویه	جدید مکتبه رشديه
کال	۱۴۳۸ هـ جنوری 2017
دا کتاب د باور کتابتون څخه ښکته شوی https://Bawar.Net د نور کتابونو لپاره د باور کتابتون له ویبپاڼې څخه لیدنه وکړئ	

بسم الله الرحمن الرحيم

الحمد لله رب العالمين والعاقبة للمتقين والصلوة والسلام على
خير خلقه محمد وآله اجمعين

اما بعد: بدان ارشدك الله تعالى، كه اين مختصر ست مضبوط
در علم نحو كه مبتدى را بعد از حفظ مفردات لغت و معرفت اشتقاق و ضبط
مهمات تصريف باسانى بكييفيت تركيب راه نمايد و بزودى در معرفت اعراب
و بنا و سواد خواندن توانائى دهد بتوفيق الله تعالى و عونہ .

فصل: بدانكه لفظ مستعمل در سخن عرب بر دو قسم است. مفرد
و مركب. مفرد لفظى باشد تنها كه دلالت كند بر يك معنى و آن را كلمه
گویند و كلمه بر سه قسم است اسم چون رجل، و فعل چون ضَرَبَ، و حرف چون
هل. چنانچه در تصريف معلوم شده است. اما مركب لفظى باشد كه از دو كلمه
يا بیشتر حاصل شده باشد و مركب بر دو گونه است مفيد و غير مفيد. مفيد
آنست كه چون قائل بر آن سكوت كند سامع را خبرى يا طلبى معلوم شود و آن
را جمله گویند و كلام نیز پس جمله بر دو قسم است خبریه و انشائیه .

سوالونه

لاندې وركړي شوى ألفاظو كښى دا وښايي چى كوم مفرد دي
او كوم مركب

فَرَسٌ، ضَرَبَ، قَدْ، ضَرَبَ زَيْدٌ، عَلَامُ زَيْدٍ، بَقَرٌ، خَمْسَةُ عَشَرَ، غَنَمٌ،
زَيْدٌ قَائِمٌ، عَمْرُو قَاعِدٌ، مَاءُ الْبَيْرِ، صَلَوةُ الظُّهْرِ، مَكَّةٌ، مَدِينَةٌ، بَعْلَبَكٌ، حَجٌّ
الْبَيْتِ، ضَرَبَ زَيْدٌ عَمْرًا.

فصل: بدانكه جمله خبریه آنست كه قائلش را بصدق و كذب صفت
توان كرد و آن بر دو نوع ست. اول آنكه جزء اولش اسم باشد و آن را جمله

اسمیه گویند چون زید عالم یعنی زید دانا است جزء اولش مسند الیه است و آن را مبتدا گویند، و جزء دوم مسند است و آن را خبر گویند.

دوم آنکه جزء اولش فعل باشد و آن را جمله فعلیه گویند چون ضَرَبَ زیدُ بزد زید جزء اولش مسند و آن را فعل گویند و جزء دوم مسند الیه است و آن را فاعل گویند، و بدانکه مسند حکم است و مسند الیه آنچه برو حکم کنند و اسم مسند و مسند الیه تواند بود و فعل مسند باشد و مسند الیه نتوان بود و حرف نه مسند باشد و نه مسند الیه.

سوالونه

لاندې ورکړي شوي جملو کښې وښايي کوم یو مسند دي او کوم مسند الیه، او دا وښايي چی کوم لفظ مبتدا دي او کوم یو خبر، او کوم فاعل دي او کوم یو فعل، او چی کومه جملي اسمیه ده او کومه جملي فعلیه، او ورسره دهرې جملي ترکیب هم وکړه، او دهرې جملي په پښتو کښې ترجمه وکړي او دهر سوال جواب په کاغذ باندې ولیکي.

اِسْتَغْفَرَ زَيْدٌ، اِجْتَنَبْتُ هِنْدٌ، اَلشَّمْسُ طَالِعَةٌ، اَلصَّلَاةُ حَاضِرَةٌ، اَلْمَاءُ بَارِدٌ، اَللّٰهُ اَكْبَرُ، اِنْفَطَرَتِ السَّمَاءُ، اِخْمَرْتُ هِنْدٌ، اَلْحُجُّ فَرِيضَةٌ، اَلصَّوْمُ فَرَضٌ، اَلْقِيَامَةُ آتِيَةٌ، اَلْجَنَّةُ حَقٌّ، اَلصِّرَاطُ حَقٌّ، اَلْمِيزَانُ حَقٌّ، اَلْقَبْرُ رَوْضَةٌ، اَلرَّبُّ غَفُورٌ، اِسْتَخْلَفَ بَكْرٌ، اِخْضَرَّتِ الْاَرْضُ، اَسْلَمَ خَالِدٌ، ذَهَبَ بَكْرٌ، صَدَقَ عَمْرُو، اِمْلَوْحِ الْمَاءُ، زَيْدٌ دَاعٍ، صَامَ مُحَمَّدٌ، صَلَّى حَامِدٌ، حَجَّ حَمِيْدٌ، بَعَثَ عَمْرُو، اَلنُّصْحُ وَاَجِبٌ، سَمِعَ اَللّٰهُ، اَللّٰهُ سَمِيعٌ، مُحَمَّدٌ رَسُوْلٌ.

بدانکه: جمله انشائية آنست که قائلش را بصدق و کذب صفت نتوان کرد و
 آن را بر چند قسم است، امر، چون اضرب، ونهی، چون لا تضرب، واستفهام
 چون هل ضرب زيد، وتمنی، چون لیت زیداً حاضر، وترجی، چون لعل عمراً غائب،
 وعقود چون بغت واشتریت، ولما چون یا الله، وعرض، چون ألا تنزل بنا فتصيب
 خيراً، وقسم چون والله لأضربن زیداً، وتعجب چون ما أحسنه وأحسن به.

لاتدي ورکړل شوي تعريفات ښه ياد کړي.

امر: هغه جمله انشائية ده چی په هغه کښی دکوم یو کار کولو یا
 دکیدلو طلب پکښی وي مثال اضرب. او نهی: هغه جمله انشائية ده چی په
 هغه کښی دیو کار نه کیدلو یا نه کولو طلب پکښی وي مثال لا تضرب.
 استفهام: دا هغه جمله انشائية ده چی په هغه کښی دکومی واقعي باره
 کښی چی هغه تیره شوي وي یا موجوده یا آینده باره کښی سوال وی او په
 دي جمله کښی حرف استفهام هم وی لکه هل ضرب زيد او ازید قائم، او
 اتضرب زیداً، تمنی: دا هغه جمله انشائية ده چی په هغه کښی دکوم یو
 شی افسوس او ارمان کولی شی مثال لیت زیداً حاضر (ارمان چی زید
 حاضر وي)، ترجی: دا هغه جمله انشائية ده چی په هغه کښی دکوم یو
 شی باره کښی امید ساتلی شی، مثال لعل عمراً غائب امید دي چی عمر
 به غائب وي، عقود: دا هغه جمله انشائية ده چی دکومی معاملی په باره
 کښی مثلاً د اخستلو یا خرڅولو باره کښی وویل شی لکه خرڅونکی سړي
 دخرڅولو په وخت کښی داسي ووايي، بغت (ما خرڅ کړو) او اخستلو والا
 ووايي (اشتریت) ما واخستلو، ولما: دا هغه جمله انشائية ده چی په هغه کښی
 یو سړي ځان طرف ته متوجه کړي او دحروف ندانه شروع پري وشی، مثال
 یازید، (او زید) عرض: دا هغه جمله انشائية ده چی په هغه کښی یو کس په
 کار باندي برانگیخته او تیز کړي، مثال ألا تنزل بنا، آیا ته زمونږ کره نه راځی)

قسم: دا هغه جمله انشائية ده چی هغه کښی په یو شی باندي قسم وکړی شی
مثال (وَالله) په الله قسم) تعجب: دا هغه جمله انشائية ده چی په هغه کښی په
یو شی باندي د حیرانتیا او تعجب اظهار وکړي مثال مَا أَحْسَنَهُ وَأَحْسِنُ بِهِ (خه
ښایسته دي هغه)

سوالونه

لاندي ورکړي شوي مثالونو کښی دا وښايي چی کومه یوه جمله
خبریه او کومه انشائية او بیا د انشائي کوم یو قسم دي
أَسْلِمُوا، آمَنُوا، لَا تَكْفُرُوا، بَشِّرْ، لَيْتَ زَيْدًا عَالِمٌ، حَمْدُ بَكْرٍ، اتَّقُوا اللَّهَ،
آمَنَّا، أَبْصَرَ بِهِ، مَا أَعْجَلَ زَيْدًا، أَلَا تَكْرِمُ زَيْدًا، لَا تَقُولُوا، لَعَلَّ السَّاعَةَ قَرِيبٌ،
أَزِيدُ قَاعِدًا، نَكَحْتُ، لَعَلَّ بَكْرًا نَائِمٌ، مَنْ جَاءَ، مَنْ أَبْوُكَ، كَبُرَّ.

فصل: بدانکه مرکب غیر مفید آنست که چو قائل بران
سکوت کند سامع را خبری یا طلبی حاصل نشود و آن بر سه قسم
است، اول مرکب اضافی چو غلام زید، جزء اول را مضاف گویند
و جزء دوم را مضاف الیه و مضاف الیه همیشه مجرور باشد، دوم
مرکب بنائی و او آنست که دو اسم را یکی کرده باشند و اسم دوم
متضمن حرفی باشد، چو أَحَدَ عَشَرَ تِسْعَةَ عَشَرَ که در اصل احد
و عشر و تِسْعَةَ و عشر بوده است و او را حذف کرده هر دو اسم را یکی
کردند و هر دو جزء مبنی باشد بفتح، إِلَّا اثْنَا عَشَرَ، که جزء اول
معربست، سوم مرکب منع صرف و او آنست که دو اسم را یکی کرده
باشند و اسم دوم متضمن حرفی نباشد چو بَعْلَبَکَّ وَحَضَرَ مَوْتُ که
جزء اول مبنی باشد بفتح بر مذهب اکثر علماء و جزء دوم معرب.
بدانکه مرکب غیر مفید همیشه جزء جمله باشد چو غلام زید قائم
وَعِنْدِي أَحَدَ عَشَرَ دَرَهْمًا وَجَاءَ بَعْلَبَکَّ.

سوالونه

لاندې وركړل شوي مثالونو كېنې مركب غير مفيد قسمونه وښايي، او دهر مثال ترجمه هم وكړي او په مركبات اضافيه كېنې مضاف مضاف اليه وپيژنه.

رَسُولُ اللَّهِ، دِينُ اللَّهِ، بَيْتُ اللَّهِ، صَلَوةُ الْعِشَاءِ، خَمْسَةَ عَشَرَ،
 صَلَوةُ اللَّيْلِ، مِلَّةُ الْإِسْلَامِ، مَاءُ الْبَيْرِ، سَاكِنُ الْبَيْتِ، مَعْدِي كَرَبٌ،
 حَضَرَ مَوْتُ، أَبُو حَارِثٍ، أَبُو الْقَاسِمِ، دَارُ زَيْدٍ، رُوحُ الْإِنْسَانِ، وَرَقُ
 الشَّجَرِ، مَاءُ الْوُضُوءِ، ثَوْبُ بَكْرٍ، أَخُو عَمْرٍو، جَارُ اللَّهِ.

لاندې وركړي شوي مثالونو كېنې مركب غير مفيد خبر جمله او ددې تركيب او ترجمه وكړي.

مُحَمَّدٌ رَسُولُ اللَّهِ، حَجُّ الْبَيْتِ فَرَضٌ، صَوْمُ رَمَضَانَ فَرَضٌ،
 الْكَعْبَةُ بَيْتُ اللَّهِ، عَذَابُ الْقَبْرِ حَقٌّ، قَامَ عَبْدُ اللَّهِ، صَلَّى غُلَامٌ بِكَرٍ،
 جَلَسَ الشَّوْءُ شَيْطَانٌ، جَلَسَ الْخَيْرُ غَنِيمَةٌ، آدَاءُ الزَّكَاةِ بَرَكَهٌ الْمَالِ،
 عِنْدِي ثَمَانِيَّةٌ عَشَرَ كِتَابًا، أَخْرَوْ رَقً ثَوْبُ بَكْرٍ، مَاءُ الْحَوْضِ حَارٌّ، لَحِيَّةُ
 عَمْرٍو طَوِيلَةٌ، دَارُ زَيْدٍ وَسِيعَةٌ، أَخْضَرَّ وَرَقُ الشَّجَرَةِ، اغْبَرَّ وَجْهُ زَيْدٍ،
 اصْفَرَّ وَرَقُ الشَّجَرِ، اخْمَرَّ وَجْهُ عَمْرٍو، صَلَوةُ اللَّيْلِ بَهَاءُ النَّهَارِ،
 تَوَاضَعُ الْمَرْءُ كَرَامَةً.

فصل: بدانکه هیچ جمله کمتر از دو کلمه نباشد لفظاً چون

ضَرَبَ زَيْدٌ وَزَيْدٌ قَائِمٌ، یا تقدیراً چون اضْرِبْ که آنت درو مستتر است، وازین بیشتر باشد و بیشتر را حدی نیست، بدانکه چون کلمات جمله بسیار باشد اسم و فعل و حرف را بایکدیگر تمیز باید کردن

ونظر نمودن که معرب ست یا مبنی و عامل ست یا معمول و باید دانستن که تعلق کلمات بایکدیگر چگونه است تا مسند مسند الیه پیدا گردد و معنی جمله بتحقیق معلوم شود.

فصل: بدان که علامت اسم آن است که الف و لام یا حرف

جر در اولش باشد چون **الْحَمْدُ** و **بَزَيْدٍ** یا تنوین در آخرش باشد چون **زَيْدٌ** یا مسند الیه باشد چون **زَيْدٌ قَائِمٌ** یا مضاف باشد چون **غلامٌ زَيْدٍ** یا مضمر باشد چون **قَرِيشٌ** یا منسوب باشد چون **بَغْدَادِيٌّ** یا مثنی باشد چون **رَجُلَانِ** یا مجموع باشد چون **رَجَالٌ** یا موصوف باشد چون **جَاءَ رَجُلٌ عَالِمٌ** یا تایی متحرک بدو پیوند چون **ضَارِبَةٌ** و علامت فعل آنست که **قَدْ** در اولش باشد چون **قَدْ ضَرَبَ** یا سین باشد چون **سَيَضْرِبُ** یا سوف باشد چون **سَوْفَ يَضْرِبُ** یا حرف جزم بود چون **لَمْ يَضْرِبْ** یا ضمیر مرفوع متصل بدو پیوند چون **ضَرَبْتُ** یا تایی ساکن چون **ضَرَبْتُ** یا امر باشد چون **اضْرِبْ** یا نهی باشد چون **لَا تَضْرِبْ** و علامت حرف آنست که هیچ علامتی از علامات اسم و فعل درو نبود.

سوالونه

لاندی ورکړي شوي الفاظو کښی علاماتونه وپيژني او وښايي چی کوم یو لفظ اسم دي او کوم یو فعل او کوم حرف او هغه علامات هم ظاهر کړي چی د هغی نه تمنی ظاهرېږي.

رَسُولُ اللَّهِ، الْجَنَّةُ، الصِّرَاطُ، كُورَتٌ، عَلَى، سَمِعْتُ، دَخَلْتُ، سَاحِرَانِ، سَوْفَ يَكُونُ، سَيَكُونُ، لَا تَنْفَطِرُ، مَا، رُجِيلٌ، بَلْخِيٌّ، مَسَاجِدُ، مُحَمَّدٌ، نَبِيٌّ، مَكِّيٌّ، جَاءَ رَسُولُ اللَّهِ، رَبُّ الْعَالَمِينَ، الصِّرَاطُ الْمُسْتَقِيمُ، تَوْبَةٌ، شَاهِدَةٌ، قَدْ سَمِعَ.

فصل: بدانکه جمله کلمات عرب بر دو قسم است. **معرب** و **مبنی**. **معرب** آنست که آخرش باختلاف عوامل مختلف شود چون زیدٌ و جاءَني زیدٌ، و رأيتُ زیداً و مررتُ بزید، جاءَ عامل ست و زید معرب ست و ضمه اعراب و دال محل اعراب. و **مبنی** آنست که آخرش باختلاف عوامل مختلف نشود چون هؤلاء که در حالت رفع و نصب و جر یکسان است.

فصل: بدانکه جمله حروف مبنی است و از افعال فعل ماضی و امر حاضر معروف و فعل مضارع بانوهای جمع مؤنث و بانوهای تاکید نیز مبنی است. بدانکه اسم غیر متمکن مبنی است و اما اسم متمکن معرب است بشرط آنکه در ترکیب واقع شود و فعل مضارع معرب است بشرط آنکه در ترکیب واقع شود و فعل مضارع معرب است بشرط آنکه از نونهای جمع مؤنث و نون تاکید خالی باشد پس در کلام عرب بیش ازین دو قسم معرب نیست باقی همه مبنی است و اسم غیر متمکن اسمی است که با مبنی اصل مشابهت دارد و مبنی اصل سه چیز است فعل ماضی و امر حاضر معروف و جمله حروف و اسم متمکن اسمیست که با مبنی اصل مشابه نباشد.

سوالونه

لاندې ورکړي الفاظو کښی وښایی چی کوم یو معرب دي او کوم یو مبنی او مبنی اصل هم وښایی.

اِفْتَحُوا، لَمْ يَفْعَلْ، لَنْ يَسْمَعُوا، اِضْرِبْنَانِ، هَذَا كِتَابِي، نَصْرَ، سَمِعَ، يَجْتَنِبْنَ.

پدي عبارت كښی هره كلمه متعين كړي او وښايي چي معرب دي او كه

مبنی .

يَا أَيُّهَا النَّاسُ اعْبُدُوا رَبَّكُمُ الَّذِي خَلَقَكُمْ وَالَّذِينَ مِنْ قَبْلِكُمْ .
إِهْدِنَا الصِّرَاطَ الْمُسْتَقِيمَ .

فصل : بدانكه اسم غير متمكن هشت قسم است ، اول

مضمرات چوں انا من مرد وزن و ضربتُ زدم من و اَيَّايَ خاص مرا
و ضربتني بزد مرا ولي مرا ، اين هفتاد ضمير است چهارده مرفوع متصل
ضَرَبْتُ ضَرَبْنَا ضَرَبْتَ ضَرَبْتُمْ ضَرَبْتُ ضَرَبْتُمْ ضَرَبْتُ ضَرَبْتُمْ ضَرَبْتُ
ضَرَبْنَا ضَرَبُوا ضَرَبْتَ ضَرَبْتُمْ ضَرَبْتُ ضَرَبْتُمْ ضَرَبْتُ ضَرَبْتُمْ ضَرَبْتُ
اَنْتُمْ اَنْتُمْ اَنْتَ اَنْتُمْ اَنْتَنْ هُوَ هُمَا هُمْ هِيَ هُمَا هُنَّ ، و چهارده منصوب متصل
ضَرَبْتِي ضَرَبْنَا ضَرَبَكَ ضَرَبَكُمَا ضَرَبَكِ ضَرَبَكُمَا ضَرَبَكُنَّ
ضَرَبَهُ ضَرَبَهُمَا ضَرَبَهُمْ ضَرَبَهَا ضَرَبَهُمَا ضَرَبَهُنَّ ، و چهارده منصوب منفصل
اَيَّايَ اَيَّانا اَيَّاكَ اَيَّاكُمَا اَيَّاكُمْ اَيَّاكَ اَيَّاكُمَا اَيَّاكُنَّ اَيَّاهُ اَيَّاهُمَا اَيَّاهُمْ اَيَّاهَا
اَيَّاهُمَا اَيَّاهُنَّ و چهارده مجرور متصل لِي لَنَا لَكَ لَكُمَا لَكُمْ لَكُنَّ لَهُ لَهُمَا لَهُمْ
لَهَا لَهُمَا لَهُنَّ ، دوم اسماي اشارات ذَا وَذَانِ وَذَيْنِ وَتَا وَتَيَّ وَتَهْ وَذَهْ وَذَهِي
وَتَهِي وَتَانِ وَتَيْنِ وَاُولَءِ بَمَدٍ وَاُولَى بِقَصْرِ ، سوم اسماي موصوله الَّذِي
وَالَّذَانِ وَالَّذَيْنِ وَالَّذِيْنَ اَلَّتِيْ وَاللَّتَانِ وَاللَّتَيْنِ وَاللَّاتِيْ وَاللَّوَاتِيْ وَمَا وَمَنْ
وَآيٌ وَاَيَّةٌ وَالْفَ وَاَلَمْ وَاسْمُ فاعِلٍ وَاَسْمُ مفعولٍ چوں الضَّارِبُ
وَالْمَضْرُوبُ وَاَيُّوْ بِمَعْنَى الَّذِيْ در لغت بنی طی نحو جاءني ذُو ضَرَبَكَ
بدانكه آيٌ وَاَيَّةٌ معرب است .

لاندې ورکړي شوي تعريفات ښه زباني ياد کړه .

مرفوع متصل هغه ضمير دي چي فعل سره يوځاي وي او هميشه فاعل وي .

مرفوع منفصل هغه ضمير دي چی دفعل نه جدا راخی او په ترکیب کښی مبتدا یا خبر یا فاعل واقع کیږي.

منصوب متصل هغه ضمير دي چی دفعل سره يو ځاي وي او په ترکیب کښی مفعول به وی او یا د داسي حرف سره يو ځاي شی چی اسم ته نصب ورکوي لکه: اِنِّیْ اَنَا اِنَّكَ الْخ.

مجرور متصل هغه ضمير دي چی د حرف سره يو ځاي شی لکه: لِيْ لَنَا الْخ یا مضاف سره يو ځاي شی او مضاف الیه واقع شی لکه غُلَامِيْ غُلَامُنَا غُلَامُكَ الْخ.

ددي مثالونو ترکیب او ترجمه اولیکي او دضمير قسمونه هم ظاهر کړي
 اَنَا قَائِمٌ، اَنْتَ غُلَامٌ زَيْدٌ، اَنْتُمْ جَاهِلُونَ، ضَرَبَكَ زَيْدٌ،
 زَيْدٌ ضَرَبَكَ، اَنَا يَوْسُفُ، نَحْنُ عَالِمُونَ، ضَرَبُوهُمْ، ضَرَبَهَا عَمْرُو،
 ضَرَبَتَاهَا، هُنَّ جَمِيْلَاتٌ، ضَرَبَهُمْ بَكْرٌ، اَنْتِ حَسَنَةٌ، ضَرَبْنَاكَ ضَرَبْتُكُمْ،
 هُمْ شَاهِدُونَ، هِيَ ضَارِبَةٌ، هُمَا جَاهِلَانِ، اَنَا اخُو عَمْرُو، ضَرَبْتُكَنَّ
 هِنْدٌ، نَصَرْتَنِيْ، نَصَرُونِيْ، نَصَرْتَنِيْ هِنْدٌ، اَنْتَ ابْنُ زَيْدٍ، اَنْتُمْ اِبْنَاءُ
 بَكْرٍ، اَنْتَ عَمُّ بَكْرٍ، هُوَ خَالِقٌ، هُمْ مَلِكَةُ الرَّحْمَنِ، اِيَّاكَ نَعْبُدُوَ اِيَّاكَ
 نَسْتَعِيْنُ، اِهْدِنَا، غُلَامُنَا قَائِمٌ، هَذَا عَبْدِيْ، هُوَ لَاءِ اخَوَتِيْ، هَذَا اخِيْ،
 هَذَا كِتَابُنَا، هَذَانِ سَاحِرَانِ، هَذِهِ بَنَتِيْ، هُوَ الَّذِي خَلَقَكُمْ، تَبَارَكَ
 الَّذِي نَزَلَ الْفُرْقَانُ، قَالَ الَّذِيْنَ لَا يَرْجُوْنَ لِقَاءَنَا، جَاءَ الَّذِيْ ضَرَبَ
 غُلَامَكَ، اِيَّايَ ضَرَبْتَ، اِيَّاكُمْ اَدْعُوْ، لَكُمْ جَمَالٌ لَهَا زَوْجٌ، لَهُمْ عِلْمٌ، لِيْ
 حُزْنٌ، اُولَئِكَ هُمُ الْمُفْلِحُونَ، هَذَا الرَّجُلُ خَالِي، ذَانِكَ الرَّجُلَانِ ذَهَبَا،
 ظَلَمْنَا اَنْفُسَنَا، اَعْلَمُ مَا لَا تَعْلَمُونَ، هَذَا ذِكْرٌ مُّبَارَكٌ، اُذْكُرُوا نِعْمَتِيْ
 الَّتِيْ اَنْعَمْتُ، لَكُمْ مَا سَأَلْتُمْ، اِيَّاكُمْ اَعْطَيْتُ، اِيَّاهُنَّ نَكَحْتُ، اِيَّاكَ
 ضَرَبْتُ، عَلِمَ مَا لَمْ تَعْلَمُوا، هُوَ لَاءِ اَصْحَابِيْ، قَدْ سَمِعَ اللهُ قَوْلَ الَّتِيْ

تُجَادِلُكَ، هَذَا دِرْهَمٌ، هَذَا كَلْبٌ، عَلِمْتُ نَفْسٌ مَا أَحْضَرْتُ، هُمْ كَمَا، إِضْرِبُوهُمْ، جَاءَ الَّذِي أَعْطَاكَ، رَبُّنَا اللَّهُ، رَسُولُنَا مُحَمَّدٌ، قَبِلْتُنَا بَيْتُ اللَّهِ، لَا أَعْبُدُ مَا تَعْبُدُونَ، لَكُمْ دِينُكُمْ، قَدْ أَفْلَحَ مَنْ زَكَّاهَا، مَا نَدِمَ مَنْ سَكَّتْ، إِيْكُمْ ضَرْبَ زَيْدًا، آيَةُ امْرَأَةٍ زَوْجُكَ .

چهارم اسماء افعال: و آن بر دو قسم است: اول بمعنی امر حاضر چون رُوِيَ و بَلَّ و حَيَّهْل و هَلُمَّ، دوم بمعنی فعل ماضی چون هَيَّهَات و شَتَّانَ .

پنجم اسماء اصوات: چون أَحْ و أُف و بَخ و نَخ و غَاق .
ششم اسماء ظروف: ظرف زمان چون اِذَا و مَتَى و كَيْفَ و آيَانَ و أَمْسٍ و مُذْ و مُنْذُ و قَطُّ و غَوْضُ و قَبْلُ و بَعْدُ و قَتِيكَه مضاف باشند و مضاف اليه محذوف منوی باشد، و ظرف مكان چون حَيْثُ و قُدَّامُ و تَحْتَ و فَوْقُ و قَتِيكَه مضاف باشند و مضاف اليه محذوف منوی باشد.
هفتم اسماء كنايات: چون كَمْ و كَذَا كنایت از عدد و كَيْتَ و ذَيْتَ كنایت از حدیث .

هشتم مركب بنائی: چون أَحَدَ عَشَرَ .

لاندي ورکړي شوي مثالونو کښی اسماء افعال او اسماء ظروف وپيژني او دهر مثال ترجمه او ترکیب وليکي .

شَتَّانَ بَيْنَ زَيْدٍ وَعَمْرٍو، هَيَّهَاتَ يَوْمُ الْعِيدِ، بَلَّهَ زَيْدًا، حَيَّهْلِ الصَّلَاةَ، جِئْتُكَ إِذْ طَلَعَتِ الشَّمْسُ، آتَيْكَ إِذَا جَاءَ زَيْدٌ كَيْفَ حَالِكَ، آيَانَ يَوْمِ الدِّينِ، نَصَرْتُكَ أَمْسٍ، مَا رَأَيْتُ زَيْدًا مُذْ يَوْمِ الْجُمُعَةِ مَا ضَرَبْتُهُ قَطُّ، يَدُ اللَّهِ فَوْقَ أَيْدِيهِمْ، جَلَسْتُ فَوْقَ عَمْرٍو، اجْلِسْ حَيْثُ جَلَسَ زَيْدٌ، امْشِ قُدَّامَ بَكْرٍ، ضَعْ هَذَا فَوْقَ السَّطْحِ، فَضَّلْنَا بَعْضَهُمْ عَلَى بَعْضٍ، كَمْ دِرْهَمًا عِنْدَكَ مَلَكَتُ كَذَا وَكَذَا دِرْهَمًا، قُلْتُ لِزَيْدٍ كَيْتَ

وَكَيْتَ، مَشَيْتُ خَلْفَكَ، قَعَدَ زَيْدٌ تَحْتَ الشَّجَرَةِ، لَا أُعْطِيهِ عَوْضُ، إِذَا جَاءَ نَصْرُ اللَّهِ، إِذَا زُلْزِلَتِ الْأَرْضُ، جَاءَ زَيْدٌ قَبْلَكَ، رَأَيْتُ زَيْدًا قَبْلَ يَوْمِ الْجُمُعَةِ، عَرَفْتُ عَمْرًا قَبْلُ، مَا رَأَيْتُهُ بَعْدُ.

فصل: بدانکه اسم بر دو ضرب است، **معرفه و نکره.**

معرفه آنست که موضوع باشد برای چیزی معین و آن بر هفت نوع است، اول مضمرات، دوم اعلام چون زید و عمرو، سوم اسماء اشارات. **چهارم** اسماء موصوله، و این دو قسم را مبهمات گویند. پنجم معرفه به ندا چون يَا رَجُلُ، ششم معرفه بالف لام چون الرَّجُلُ، هفتم مضاف بیکی ازینها چون غُلَامُهُ و غُلَامُ زَيْدٍ و غُلَامٌ هَذَا و غُلَامُ الَّذِي عِنْدِي و غُلَامُ الرَّجُلِ، و نکره آنست که موضوع باشد برای چیزی غیر معین چون رجل و فرس.

لاندي ورکړي شوي مثالونو کښی دمعرفه قسمونه وپیژني او ددي جملو

ترجمه او ترکیب هم وکړي

أَنَا يُوسُفُ، هَذَا أَخِي، هَذَا عَبْدُكَ، حِلْمُ الرَّجُلِ عَوْنُهُ، حِرْفَةُ الْمُرءِ كَنْزُهُ، كَلَامُ اللَّهِ دَوَاءُ الْقَلْبِ، لِبْنُ الْكَلَامِ قَيْدُ الْقُلُوبِ، نَحْنُ مُسْتَغْفِرُونَ، طَابَ مَنْ وَثِقَ بِاللَّهِ، صَبْرُكَ يُورِثُ الْخَيْرَ، صَمْتُ الْجَاهِلِ سَرُّهُ، هَذَا مَا كَنْزْتُمْ، هَذِهِ أُخْتِي، هُوَ لَأَمِ عَيْيِدِي، الصَّلَاةُ عِمَادُ الدِّينِ، الزَّكَاةُ بَزْكَى الْمَالِ، الصَّوْمُ جُنَّةٌ، الْحَجُّ مُطَهَّرٌ، ذَكَرَ اللَّهُ طَمَائِنَةَ الْقَلْبِ، لَذَكَرَ اللَّهُ أَكْبَرُ وَاللَّهُ يَعْلَمُ مَا تَصْنَعُونَ، ذَلِكَ الشَّيْطَانُ يَخَوفُ أَوْلِيَاءَهُ.

بدانکه اسم بر دو صنف است مذكر و مؤنث، **مذكر** آنست

که درو علامت تانیث نباشد چون رجل و مؤنث آنست که درو علامت تانیث باشد چون امرء و علامت تانیث جنار است. **تاجوهی** طلحه و الف

مقصوره چوں حُبْلَى و الف ممدوده چوں حمراء و تائى مقدره چوں ارض که در اصل ارضه بوده است بدلیل اریضه زیرا که تصغیر اسما را باصل خود بردو این را مؤنث سماعی گویند، و بدانکه مؤنث بردو قسم است حقیقی و لفظی، حقیقی آنست که بازای او حیوانی مذکر باشد چوں امرأة که بازای او رجل است و ناقة که بازای او جمل است و لفظی آنست که بازای او حیوانی مذکر نباشد چوں ظلمة و قوّة، بدانکه اسم بر سه صنف ست واحد مثنی و مجموع، واحد آنست که دلالت کند بر یکی چوں رجل، و مثنی آنست که دلالت کند بردو بسبب آنکه الف یا یای ماقبل مفتوح و نونی مکسوره باآخرش پیوند چوں رجلان و رجلین و مجموع آنست که دلالت کند بر بیش از دو بسبب آنکه تغییری در واحد کرده باشد لفظاً چوں رجال یا تقدیراً چوں فلک که واحدش نیز فلک است بروزن قُفْل و جمعش هم فُلُک بر وزن اُسْد.

سوالونه

په لاندې ورکړي شوي ټولو مثالونو کښې مذکر و مؤنث قسمونه وښايي او مفرد تشبیه او جمع وښايي او دهر مثال ترکیب او ترجمه وکړي.

سَلَامَةُ الْإِنْسَانِ فِي حَبْسِ النَّفْسِ ، سَادَةُ الْأُمَّةِ الْفُقَهَاءُ ، الدُّنْيَا مَشْحُونَةٌ بِالرَّزَايَا ، هِيَ بَقَرَةٌ صَفْرَاءُ ، السَّمَاءُ مُنْفَطِرَةٌ ، الشَّمْسُ تُكَوِّرُ ، الْقِيَامَةُ وَاقِعَةٌ ، دَوْلَةُ الْأَرْدَالِ أَفَةُ الرِّجَالِ ، دَوْلَةُ الْمُلُوكِ الْعَدْلُ ، الْمَلِكَةُ عِبَادٌ مُكْرَمُونَ ، الشَّيْحَانِ أَفْضَلُ الصَّحَابَةِ ، هَدْيَانَا النَّجْدَيْنِ ، الشَّاءُ نَظِيفَةٌ ، لَبَنُ الْإِثْنَانِ حَرَامٌ ، هَذِهِ نَاقَةُ اللَّهِ ، هَذِهِ امْرَأَةٌ زَيْدٍ ، أَرْضُ اللَّهِ وَاسِعَةٌ ، خَلَقَ الْأَرْضَ فِي يَوْمَيْنِ .

بدانکه جمع باعتبار لفظ بردو قسم است، جمع تکسیر و جمع تصحیح، جمع تکسیر آنست که بنای واحد درو سلامت

نباشد چوں رجالٌ وَمَسَاجِدُ، وابښه جمع تکسیر در ثلاثی بسماع تعلق دارد و قیاس را درو مجالی نیست اما در رباعی و خماسی بر وزن فَعَالٌ آید چوں جَعْفَرٌ وَجَعَا فَرُو جَحْمَرِشٌ وَجَحَامِرٌ بحذف حرف خامس، و جمع تصحیح آنست که بنای واحد درو سلامت ماند و آن بر دو قسم است جمع مذکر و جمع مؤنث، جمع مذکر آنست که واوی ماقبل مضموم یا یای ماقبل مکسور و نونی مفتوح در آخرش پیوند چوں مُسْلِمُونَ وَمُسْلِمِينَ. و جمع مؤنث آنست که الفی با تائی با آخرش پیوند چوں مُسْلِمَاتٌ، و بدانکه جمع باعتبار معنی بردو نوع است جمع قلت و جمع کثرت، جمع قلت آنست که بر کم از ده اطلاق کنند و آن را بناء است أَفْعُلٌ مثل أَكْلُبٌ وَأَفْعَالٌ چوں أَقْوَالٌ وَأَفْعَلَةٌ مثل أَغْوَنَةٌ وَفَعْلَةٌ چوں غَلَمَةٌ و دو جمع تصحیح بی الف و لام یعنی مسلمون و مسلمات و جمع کثرت آنست که برده و بیشتر از ده اطلاق کنند و ابښه آن هر چه غیر ازین شش بناء است.

سوالونه

لاندې د جمعې په صیغو کښې د دې سوالونو جوابونه ولیکې چې کومه یوه جمع تکسیر ده او کومه یوه جمع تصحیح او د جمع تصحیحې کوم یو قسم دي آیا جمع مذکر ده او که مؤنث، او کومه یوه جمع قلت ده او کومه یوه کثرت، او کومه یوه د ثلاثی جمع ده او کومه یوه درباعی او خماسی او د دې جمعو مفرد و بنایي.

مُصْطَفَوْنَ، أَخْيَارٌ، مُتَّقُونَ، قَانِتَاتٌ، مَضَاجِعُ، شُمُوسٌ، عَقَارِبُ، دَرَاهِمٌ، بَرَاثِنُ، سَفَارِجُ، هَزَائِرُ، كُبُودٌ، أَبَالٌ، آذَانٌ، قُدُورٌ، أَيْبَاتٌ، جَفَنَاتٌ، رُكَبٌ، رِقَابٌ، أَغْرَبَةٌ، قُفْرَانٌ، رَكُوبَاتٌ، أَصَابِعُ، قَنَادِيلُ، عَصَافِيرُ، غِزْلَةٌ، حُبْنَاءُ، عَلَمَاءُ، رَقَبَاتٌ، غِزْلَانٌ، أَغْلُونَ،

مُصْطَفَيْنَ، دُعَى، كُنْزٌ، صَيَاقِلٌ، كَلَالِيْبٌ، سِدْرَاتٌ، أَقْطَارٌ، قُذُلٌ،
مَنَادِيْلٌ، مَنَازِلٌ، أَنْفُسٌ، أَرْجُلٌ، الصَّالِحَاتُ.

لاندې ورکړي شوي مفردو صيغو جمع جوړه کړي.
قَوْلٌ، فِعْلٌ، ضَارِبٌ، مَشْرِقٌ، مُسْلِمَةٌ، صَلَوَةٌ، رَأْسٌ،
كَاسٌ، مِصْبَاحٌ، مَدْخَلٌ، عَيْنٌ، ذَنْبٌ، مَغْرِبٌ، غُلَامٌ، أَبٌ، اخٌ، ابْنٌ،
بِنْتُ، شَفَّةٌ، فَمٌ.

فصل: بدانکه اعراب اسم سه است: رفع، نصب، جر، اسم
متمکن باعتبار وجود اعراب بر شانزده قسم است. اول مفرد منصرف
صحيح چون زید، دوم مفرد منصرف جاری مجرای صحيح چون دلو
سوم جمع مکسر منصرف صحيح چون رجال رفع شان بضمه باشد
ونصب بفتحه وجر بکسره چون جاءنی زید و دلو و رجال و رایت زیداً
ودلوأ و رجالاً، ومرت بزید و دلو و رجال، چهارم جمع مونث سالم
رفعش بضمه ونصب وجر بکسره چون هُنَّ مُسْلِمَاتٌ و رَأَيْتُ مُسْلِمَاتٍ
و مَرَرْتُ بِمُسْلِمَاتٍ پنجم غیر منصرف و آن اسمی است که دو سبب از
اسباب منع صرف درو باشد و اسباب منع صرف نه است عدل،
وصف، تانیث، معرفه، عجمه، جمع، ترکیب، وزن فعل، وال ف نون
زائدتان، چون عُمَرُوْ و أَحْمَرُوْ و طَلْحَةُ و زَيْنَبُ و اِبْرَاهِيْمُ و مَسَاجِدُ
و مَعْدِيكِرَبُ، و أَحْمَدُ، و عُمَرَانُ، رفعش بضمه باشد ونصب وجر بفتحه
چون جَاءَ عُمَرُ و رَأَيْتُ عُمَرَ و مَرَرْتُ بِعُمَرَ.

سوالونه

دغه لاندې تعریفونه ښه یاد کړه.

رفع مبتدا او خبر اود فاعل کیدلو په وخت کښی چی کوم

د معمول په آخر کښی حرف یا حرکت وي

نصب مفعول كيدلويه وخت دمعمول په آخر کښی چی کوم حرف یا حرکت وي .

جرمضاف اليه کيدلویا حرف جرراتلویه وخت دمعمول په آخر کښی چی کوم حرف یا حرکت وي .
منصرف هغه اسم چی په هغه باندي دري واره حرکتونه سره دتنوین راځي .

صحیح هغه اسم چی دهغه په آخر کښی حرف علت نه وي .
جاري مجرای صحیح هغه اسم دي چی دهغه په آخر کښی حرف علت وي او ماقبل دهغه ساکن وي .

غیر منصرف هر هغه اسم چی په هغه باندي کسره اوتنوین نه راځي .
لاندې ورکړي شوي مثالونو کښی هریو اسم داسم معرب شپاړسو قسمونو نه وښاي چی کوم یو قسم دي او که غیر منصرف وي نو د اسباب منع صرف نه کوم دوه سببه پکښی دي اودرفع نصب او جر په کوم یو حالت کښی دي او ترکیب وترجمه هم وکړي .

نَبِينَا مُحَمَّدٌ، مَكَّةُ بَلَدَةٌ مُبَارَكَةٌ، عُثْمَانُ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ ثَالِثُ
الْخُلَفَاءِ، قُبُورُ الصُّلَحَاءِ رِيَاضٌ، الصَّالِحَاتُ قَانِئَاتٌ، انْكِحُوا
مُسْلِمَاتٍ، يُبَيِّنُ اللَّهُ لَكُمْ الْآيَاتِ، إِبْرَاهِيمُ خَلِيلُ اللَّهِ، اِسْمَعِيلُ ذَبِيحُ
اللَّهِ، لَا جَدْرِيحَ يُوسُفَ، بَشَرْنَاهُ بِإِسْحَاقَ، اِسْمُهُ أَحْمَدُ، عَائِشَةُ رَضِيَ
رَوْحَةُ النَّبِيِّ ﷺ، سَيِّدَةُ النِّسَاءِ فَاطِمَةُ، سَيِّدَةُ الشُّهَدَاءِ خَمْزَةُ، أَحْسَنَ
الْقَصَصِ، هَذَا الْقُرْآنُ، خَيْرُ الْبَقَاعِ مَسَاجِدُ، الْأَهْلَةُ مَوَاقِيتُ لِلنَّاسِ، هَذَا
جِرْوُ ذَيْبٍ، مَصَّ الْوَلَدُ تَذِيُّ أُمِّهِ، اتَّبِعُوا مِلَّةَ إِبْرَاهِيمَ عَلَيْهِ السَّلَامُ، إِذْ يَرْفَعُ إِبْرَاهِيمُ
الْقَوَاعِدَ، حَرَّمْنَا عَلَيْهِمْ طَيِّبَاتٍ، أُحِلَّ لَكُمْ الطَّيِّبَاتُ، حُرِّمَتْ عَلَيْكُمْ
أُمَّهَاتُكُمْ وَبَنَاتُكُمْ وَأَخَوَاتُكُمْ وَعَمَّاتُكُمْ، أَحْسَنَ الْهُدَى هُدَى مُحَمَّدٍ ﷺ .

ششم اسمای سته مکبره در وقتی که مضاف باشند بغير يائ متکلم چون ابٌ واخٌ وحمٌ وهنٌ وفمٌ وذو مال رفع شان بواو باشد نصب بالف وجر بيا چون جاء ابوک ورايت اباک ومرت بابیک، هفتم مثنی چون رجُلان، هشتم کلاً وکلتا مضاف بمضمر نهم اثنان واثنتان رفع شان بالف باشد ونصب وجر يائ ماقبل مفتوح چون جاء رجُلان وکلاهما واثنتان ورايت رجُلین وکلیهما واثنتین ومرت بر رجُلین وکلیهما واثنتین .

سوالونه

ذکر شوي مثالونو کنسی هریواسم دشپار سو قسمونونه ونبای کوم یو قسم دي او په دري حالتو کنسی په کوم یو حالت کنسی دي او ترکیب وترجمه هم وکړي

أَبُونَا آدَمُ عَلَيْهِ السَّلَامُ ، أَبُوكَ رَجُلٌ صَالِحٌ ، قَالَ أَبَوْهُمْ ، أَخُونَا عُمَرُ ، أَجَعَلْنَاهُمُ مُسْلِمِينَ ، ضَرَبْتُ أَخَاكَ ، إِضْرِبْ لَهُمْ مِثْلَ الرَّجُلَيْنِ ، جَعَلْنَا لِأَحَدِهِمَا جَنَّتَيْنِ ، أَنَا أَخُوكَ ، جَعَلَ السَّقَايَةُ فِي رَحْلِ أَخِيهِ ، دَخَلَ مَعَهُ السَّجَنَ فَتَيَانِ ، أَرْسَلْنَا إِلَيْهِمُ اثْنَيْنِ ، أَخُوكَ مِنْ وَاسَاكَ ، هَذَانِ سَاحِرَانِ ، اطْرُدْهُمَا تَيْنِ الْكَلْبَتَيْنِ ، فِيهِمَا عَيْنَانِ نَضَّاخَتَانِ ، هُمَا مُدْهَمَتَانِ ، هُوَ ذُو عِلْمٍ ، زَيْدٌ ذُو عَقْلٍ ، رَأَيْتُ رَجُلًا دَافَهُمْ ، مَرَرْتُ بِرَجُلٍ ذِي لُبٍّ ، هَذَا طَعَامٌ ذُو مِلْحٍ ، فُوهُ أَجْمَلُ مِنْ فِي زَيْدٍ ، حُمُوكَ عَالِمٌ ، رَأَيْتُ حَمَاهَا فِي الدَّارِ ، أُسْرُ هُنَاكَ ، حَضَرَنِي الرَّجُلَانِ كِلَاهُمَا ، اشْتَرَيْتُ اللَّحْمَ بِدِرْهَمَيْنِ ، بَعْتُ ثَوْبِي بِدِينَارَيْنِ ، لِيُوسِفُ وَأَخُوهُ أَحَبُّ إِلَيْنَا ، طَعَامُ الْوَاحِدِ يَكْفِي اثْنَيْنِ .

دهم جمع مذکر سالم چون مسلمون، یازدهم اولو، دوازدهم عشرون تا تسعون . رفع شان بواو ماقبل مضموم باشد ونصب وجر يائ ماقبل مکسور چون جاء مُسْلِمُونَ وأولو مَالٍ وعِشْرُونَ رَجُلًا

وَرَأَيْتُ مُسْلِمِينَ وَأُولَى مَالٍ وَعِشْرِينَ رَجُلًا وَمَرَرْتُ بِمُسْلِمِينَ وَأُولَى مَالٍ وَعِشْرِينَ رَجُلًا، سیزدهم اسم مقصور و آن اسمی است که در آخرش الف مقصوره باشد چون موسی، چهاردم غیر جمع مذکر سالم مضاف بیای متکلم چون غلامی رفع شان بتقدیر ضمه باشد و نصب بتقدیر فتحه و جر بتقدیر کسره و در لفظ همیشه یکسان باشند چون جاء موسی و غلامی، و رأیت موسی و غلامی، و مررت بموسی و غلامی.

سوالونه

لاندی ور کړي شوي جملو کښی هر یو اسم دمعرب د شپاړسو قسمونونه وښای کوم یو قسم دي او په کوم حالت کښی دي او ترکیب او ترجمه هم وکړي

إِنَّمَا يَتَذَكَّرُ أُولُو الْأَلْبَابِ، اللَّهُ وَلِيُّ الْمُؤْمِنِينَ، اسْتَغْفِرُ لِلْمُؤْمِنِينَ، هَذَا أَخِي، قَالَ مُوسَى لِأَخِيهِ، اسْمُهُ يَحْيَى، هَذَا كِتَابِي، هُوَ عَبْدِي، هُوَ لَأَخِي، إِخْوَتِي، أَذْكُرُوا نِعْمَتِي، رَحْمَتِي وَسِعَتْ كُلَّ شَيْءٍ، أُولَئِكَ هُمُ الْمُؤْمِنُونَ، نَحْنُ مُسْتَهْزَؤُونَ، لَا تَطِيعُ الْكَافِرِينَ، هُوَ خَيْرُ الْحَاكِمِينَ، هُمْ أُولُو عَقْلٍ، مَرَرْتُ بِسَبْعِينَ رَجُلًا، اللَّهُ يُحِبُّ الْمُحْسِنِينَ، بَلَغَ الْعُلَى بِكَمَالِهِ، كَشَفَ الدُّجَى بِجَمَالِهِ، لَا تَتَّبِعْ سَبِيلَ الْمُفْسِدِينَ، مَالٌ قَلْبِي، رَبِّي اللَّهُ نَجْرِي الْمُحْسِنِينَ، هَذَا صِرَاطِي، وَاعْدَنَا مُوسَى ثَلَاثِينَ لَيْلَةً، أَدْخِلِي فِي جَنَّتِي، لَا تَقْصُصْ رُؤْيَاكَ عَلَى إِخْوَتِكَ.

پانزدهم اسم منقوص و آن اسمی است که آخرش یای ماقبل مکسور باشد چون قاضی رفعش بتقدیر ضمه باشد و نصبش بفتحه لفظی و جرش بتقدیر کسره، چون جاء القاضي، و رأیت القاضي، و مررت بالقاضي، شانزدهم جمع مذکر سالم مضاف بیای متکلم چون مسلمی رفعش بتقدیر واو باشد و نصب و جرش بیای ماقبل مکسور

چون هُوَ لَاءِ مُسْلِمِيَّ که در اصل مسلمون بود نون باضافت ساقط شد
واو ویا جمع شده بودند و سابق ساکن بود و او را یا بدل کردند و یا را
در یا ادغام کردند مسلمی شد ضمه میم را بکسره بدل کردند و رایت
مسلمی و مررت بمسلمی.

لاندی لیکل شوی مثالونو کنبی هر یو اسم و بنایی چی په

پشار سو قسمونو کنبی کوم یو قسم دي او په کوم حالت کنبی دي
اقضِ مَا اَنْتَ قَاضٍ، اَلدَّاعِيُ اللّٰهُ، لَقِيْتُ مُكْرَمِيَّ، اَرْنَاهُ آيَاتِنَا، تَوَلَّى
فِرْعَوْنُ فَجَمَعَ كَيْدَهُ، اَرَاهُ الْآيَةَ الْكُبْرَى، بَعِ الدُّنْيَا بِالْآخِرَةِ، هُوَ رَاضٍ عَنْكَ،
جَاءَهُ الْاَعْمَى، قَالَ الْمَسِيْحُ اعْبُدُوا اللّٰهَ، الْمَعَاصِيْ مُهْلِكَةٌ، مَاوِي الْكَافِرَيْنِ
جَهَنَّمَ، عُتْبَى الْكَافِرَيْنِ النَّارَ، قَالَ مُوسَى لِفَتَاهُ، يَسْئَلُونَكَ عَنْ ذِي الْقُرْنَيْنِ،
اَذْكُرْ فِي الْكِتَابِ اِبْرَاهِيْمَ، ضَاقَ صَدْرِي، الْمَجَالِسُ بِالْاَمَانَةِ، الْمَالُ وَالْبَنُونَ
زِينَةُ الْحَيٰوةِ الدُّنْيَا، يَجْعَلُونَ اَصَابِعُهُمْ فِيْ اَذَانِهِمْ، عَلَّمَ آدَمَ الْاَسْمَاءَ، لَا تَقْرَبَا
هٰذِهِ الشَّجَرَةَ، بَشِّرِ الصَّابِرِيْنَ، عَلَيْهِمْ صَلَوَاتٌ، اللّٰهُ لَا يَهْدِي الظَّالِمِيْنَ،
عِنْدِي سِتُّونَ رَجُلًا، قَتَلَ دَاوُدُ جَالُوْتَ.

فصل: بدانکه اعراب مضارع سه است رفع و نصب و جزم، فعل

مضارع باعتبار وجوه اعراب بر چهار قسم است. اول صحیح مجرد از ضمیر
بارز مرفوع برای تشنیه و جمع مذکر برای واحد مؤنث مخاطبه رفعش بضمه
باشد و نصب بفتح و جزم بسکون چون هو یضرب، ولن یضرب، ولم
یضرب، دوم مفرد معتل واوی چون یغزوا یا نی چون یرمی رفعش بتقدیر
ضمه باشد و نصب بفتح لفظی و جزم بحذف لام چون هو یغزوا و یرمی ولن
یغزوا ولن یرمی ولم یغزوا ولم یرم. سوم مفرد معتل الفی چون یرضی رفعش
بتقدیر ضمه باشد و نصب بتقدیر فتحه و جزم بحذف لام چون هو یرضی
و لن یرضی ولم یرض. چهارم صحیح یا معتل با ضمائر و نونوهای مذکوره

چون هُوَ لَا مُسْلِمِيَّ که در اصل مسلمون بودند باضافت ساقط شد
واو ویا جمع شده بودند و سابق ساکن بود واو را بیا بدل کردند و یا را
در یا ادغام کردند مسلمی شد ضمه میم را بکسره بدل کردند و رایت
مسلمی و مررت بمسلمی.

لاندی لیکل شوی مثالونو کنبی هر یو اسم و بنایي چی په
پشارسو قسمونو کنبی کوم یو قسم دي او په کوم حالت کنبی دي
اقْضِ مَا اَنْتَ قَاضٍ، الدَّاعِيُ اللّٰهُ، لَقِيتُ مُكْرَمِيَّ، اَرَيْنَاہُ اَيَاتِنَا، تَوَلَّى
فِرْعَوْنُ فَجَمَعَ كَيْدَهُ، اَرَاهُ الْاَيَّةَ الْكُبْرٰى، بَعِ الدُّنْيَا بِالْآخِرَةِ، هُوَ رَاضٍ عَنْكَ،
جَاءَهُ الْاَعْمٰى، قَالَ الْمَسِيْحُ اعْبُدُوا اللّٰهَ، الْمَعَاصِي مُهْلِكَةٌ، مَاوِي الْكَافِرَيْنِ
جَهَنَّمَ، عُتْبَى الْكَافِرَيْنِ النَّارَ، قَالَ مُوسٰى لِفَتَاہُ، يَسْئَلُونَكَ عَنْ ذِي الْقُرْنَيْنِ،
اَذْكُرْ فِى الْكِتَابِ اِبْرٰهِيْمَ، ضَاقَ صَدْرِي، الْمَجَالِسُ بِالْاَمَانَةِ، الْمَالُ وَالْبَنُونَ
زِينَةُ الْحَيٰوةِ الدُّنْيَا، يَجْعَلُونَ اَصَابِعَهُمْ فِى اَذَانِهِمْ، عَلَّمَ اٰدَمَ الْاَسْمَاءَ، لَا تَقْرَبَا
هٰذِهِ الشَّجَرَةَ، بَشِّرِ الصَّابِرِينَ، عَلَيْهِمْ صَلَوَاتٌ، اللّٰهُ لَا يَهْدِي الظَّالِمِينَ،
عِنْدِي سِتُونَ رَجُلًا، قَتَلَ دَاوُدُ جَالُوتَ.

فصل: بدانکه اعراب مضارع سه است رفع و نصب و جزم. فعل
مضارع باعتبار وجوه اعراب بر چهار قسم است، اول صحیح مجرد از ضمیر
بارز مرفوع برای تشنیه و جمع مذکر برای واحد مؤنث مخاطبه رفعش بضمه
باشد و نصب بفتح و جزم بسکون چون هو یضرب، ولن یضرب، ولم
یضرب، دوم مفرد معتل واوی چون یَغْزُوا یا ئی چون یَرْمِی رفعش بتقدیر
ضمه باشد و نصب بفتح لفظی و جزم بحذف لام چون هُوَ یَغْزُوا و یَرْمِی وَلَنْ
یَغْزُوا وَلَنْ یَرْمِیَ وَلَمْ یَغْزُ وَلَمْ یَرْمِ. سوم مفرد معتل الفی چون یرضی رفعش
بتقدیر ضمه باشد و نصب بتقدیر فتحه و جزم بحذف لام چون هُوَ یرضی
وَلَنْ یرضی وَلَمْ یرضَ، چهارم صحیح یا معتل با ضمائر و نونوهای مذکوره

رفع شان باثبات نون باشد چنانکه در تشبیه گوئی هَمَا یَضْرِبَانِ وَیَغْزَوَانِ
ویرُمِیَانِ وَیرَضِیَانِ. ودر جمع مذکر گوئی هُمْ یَضْرِبُونَ وَیَغْزَوُونَ وَیرْمُونَ
وَیرْضُونَ ودر مفرد مؤنث حاضر گوئی أَنْتِ تَضْرِبِینَ وَتَغْزِینَ وَتَرْمِینَ
وَترْضِینَ، و نصب و جزم بحذف نون چنانچه در تشبیه گوئی لَنْ یَضْرِبَا وَلَنْ
یَغْزُوا وَلَنْ تَرْمِیا وَلَنْ یرَضِیا، وَلَمْ یَضْرِبَاوَلَمْ یَغْزُوا وَلَمْ یرْمِیا وَلَمْ یرَضِیا. ودر
جمع مذکر گوئی لَنْ یَضْرِبُوا وَلَنْ یَغْزُوا وَلَنْ یرْمُوا وَلَنْ یرْضُواوَلَمْ یَضْرِبُواوَلَمْ
یَغْزُواوَلَمْ یرْمُواوَلَمْ یرْضُوا، ودر واحد مؤنث حاضر گوئی لَنْ تَضْرِبِیْ وَلَنْ
تَغْزِیْ وَلَنْ تَرْمِیْ وَلَنْ تَرْضِیْ وَلَمْ تَضْرِبِیْ وَلَمْ تَغْزِیْ وَلَمْ تَرْمِیْ وَلَمْ تَرْضِیْ.

سوالونه

ورکړي مثالونو کښی د مضارع قسمونه سره دا عراب
بیان کړي او ترجمه و ترکیب هم وکړي.

لَا أَعْبُدُ مَا تَعْبُدُونَ، لَسَوْفَ يُعْطِيكَ رَبُّكَ فَتَرْضَى، يُرِيدَانِ أَنْ
يُخْرِجَاكُمْ، أُولَئِكَ يُسَارِعُونَ فِي الْخَيْرَاتِ، هُمْ يُطْعَمُونَ الطَّعَامَ، لَنْ
أَكْلَمَ الْيَوْمَ، أَلَمْ تَرَ كَيْفَ فَعَلَ رَبُّكَ، هُمْ لَا يُؤْمِنُونَ، لَمْ يَجْعَلْنِي
جَبَّارًا، لَنْ تَرْضَى عَنْكَ الْيَهُودُ، يَهْدِي مَنْ يَشَاءُ، أُولَئِكَ لَمْ يُؤْمِنُوا، لَمْ
يَنَالُوا خَيْرًا، لَا تُلْهِهِمْ تِجَارَةً، هُمْ يَسْتَبْشِرُونَ، نَبَلُّوكُمْ بِالْأَشْرِّ وَالْخَيْرِ.

فصل: بدانکه عوامل اعراب بردو قسم است لفظی و معنوی،

لفظی بر سه قسم است حروف و افعال و اسماء و این را در سه باب یاد
کنیم انشاء الله تعالی.

باب اول در حروف عامله و در دو فصل ست

فصل اول در حروف عامله در اسم و آن پنج قسم است، قسم اول حروف جر و آن هفده است بَا وَمِنْ وَالِی وَحَتِی وَفِی وَلاَم وَرَب وَواو قسم و تائی قسم و عن و علی و کاف تشبیه و مذ و منذ و حاشا و خلا و عدا این حروف در اسم روند و آخرش را بجر کنند چون المال لزیّد .

سوالونه

په مذکوره مثالونو کښی په حروفو جاره اړ دهغی په عمل باندي غور وکړي و ترجمه او ترکیب هم وکړي .

مِنَ النَّاسِ مَنْ يَقُولُ آمَنَّا بِاللّٰهِ، اَرْسَلْنَا اِلَيْهِمْ، يَدْخُلُونَ فِي دِيْنِ اللّٰهِ، اَنْعَمْتَ عَلَيْهِمْ، الْحَمْدُ لِلّٰهِ، تَاللّٰهِ لَا كَيْدَنَّا اَصْنَامَكُمْ، رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُمْ، رَضُوا عَنْهُ، وَجْهٌ زَيْدٍ كَالْقَمَرِ، الصَّدَقَاتُ لِلْفُقَرَاءِ، عَلَيْكُمْ وَقَارٌ، لَهُمْ حَكُوْمَةٌ، اَدَبُ الْمَرْءِ خَيْرٌ مِنْ ذَهَبِهِ، اِسْتِرَاحَةُ النَّفْسِ فِي الْيَاسِ، اخْتِفَاءُ الشَّدَايِدِ مِنَ الْمَرْوَةِ، الْاِنْسَانُ مِنَ اللِّسَانِ، تَوَكَّلُوا عَلَيْهِ، دَوَاءُ الْقَلْبِ الرَّضَى بِالْقَضَاءِ، لَكُمْ دِيْنُكُمْ، خَيْرُ الْمَالِ مَا اُنْفَقَ فِي سَبِيْلِ اللّٰهِ، اَنْزَلْنَاهُ فِي لَيْلَةِ الْقَدْرِ، سُرُورُكَ بِالدُّنْيَا غُرُورٌ، زِيَارَةُ الضُّعَفَاءِ مِنَ التَّوَاضُّعِ، رَاَيْتُ طَلَبَةَ الْعِلْمِ خَلَا زَيْدٌ، مَا رَاَيْتُهُ مُذْ يَوْمَ الْجُمُعَةِ، عَلَيْكُمْ هَيْبَةٌ، فَضَّلْنَا بَعْضَهُمْ عَلَى بَعْضٍ، لَهُ مَا فِي السَّمٰوٰتِ، هَلَاكُ الْمَرْءِ فِي الْعُجْبِ، نُورُ الْمُؤْمِنِ مِنْ قِيَامِ اللَّيْلِ، لَهُمْ فِيْهَا اَزْوَاجٌ مُّطَهَّرَةٌ، يَهْدِي مَنْ يَّشَاءُ اِلَى صِرَاطٍ مُّسْتَقِيْمٍ، اِلَى اللّٰهِ تُرْجَعُ الْاُمُوْرُ، لَا تَدْخُلُ بَيْتًا حَتّٰى تَسْتَاذِنَ، لَا تُصَلِّ حَتّٰى تَتَوَضَّاءَ، رَبُّ عَالَمٍ لَّقِيْتُ، الْعَاقِبَةُ لِلْمُتَّقِيْنَ .

دوم حروف مشبه بالفعل و آن شش ست اِنْ وَاَنْ وَكَانَ وَلَكِنْ وَلَيْتَ وَلَعَلَّ این حروف را اسمی باید منصوب و خبری مرفوع چون اِنْ زَيْدًا قَاتِمٌ، زید را اسم ان گویند، وقائم را خبر ان، بدانکه اِنْ وَاَنْ

حروف تحقیق است و کَانَ حرف تشبیه وَلَکِنْ حرف استدراک وَلَیْتَ حرف تمنی وَلَعَلَّ حرف ترجی .

سوالونه

په مذکوره مثالونو کښی حروف مشبه بالفعل عمل وگوره او درهر مثال ترکیب او ترجمه وکړه .

إِنَّ اللَّهَ سَمِيعٌ عَلِيمٌ، إِنَّهُ عَلِيمٌ حَكِيمٌ، إِنَّكَ حَلِيمٌ، إِنِّي أَعْلَمُ
غَيْبَ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ، إِنَّهَا صَالِحَةٌ، إِنَّهُمْ قَاعِدُونَ، إِنَّهُنَّ قَانِتَاتٌ،
إِنَّا قَاعِدُونَ، عَلِمْتُ أَنَّ زَيْدًا ذَاهِبٌ، إِعْلَمُ أَنَّ اللَّهَ عَزِيزٌ حَكِيمٌ،
إِعْلَمُوا أَنَّ اللَّهَ شَدِيدُ الْعِقَابِ، وَأَنَّ اللَّهَ غَفُورٌ رَحِيمٌ، كَانَ زَيْدًا قَمَرٌ،
كَانَهُ اسَدٌ، كَانَتْهُمْ شُمُوسٌ، لَعَلَّهُمْ يَرْجِعُونَ، لَعَلَّكُمْ تَشْكُرُونَ، لَعَلَّ
اللَّهُ يَرْزُقُنِي صَالِحًا، لَعَلَّكُمْ تَتَّقُونَ، لَيْتَنِي كُنْتُ تُرَابًا، لَيْتَ أَخَا
عَمْرٍو حَاضِرٌ، لَعَلَّهَا أُخْتُ بَكْرٍ، إِنِّي عَبْدُ اللَّهِ، لَعَلَّ أَبَاهَا جَاهِلٌ،
عَلِمْتُ أَنَّ أَخَا زَيْدٍ جَاهِلٌ، إِنَّهُ ذُو عِلْمٍ، إِنَّمَا يَتَذَكَّرُ أُولُو الْأَلْبَابِ،
إِعْلَمُوا أَنَّ اللَّهَ يُحْيِي الْأَرْضَ بَعْدَ مَوْتِهَا، إِنَّ الصَّلَاةَ تَنْهَى عَنِ الْفَحْشَاءِ
وَالْمُنْكَرِ، يَا لَيْتَنِي قَدَّمْتُ لِحَيَاتِي، إِنَّ زَلْزَلَةَ السَّاعَةِ شَيْءٌ عَظِيمٌ، إِنَّ
أَبَانَا لَفِي ضَلَالٍ مُّبِينٍ، لَعَلَّ السَّاعَةَ قَرِيبٌ، إِنَّ الْمُؤْمِنِينَ فَائِزُونَ، إِنَّ
أَخَوِي زَيْدٌ حَاضِرَانِ، إِنَّ زَيْنَبَ قَائِمَةٌ، لَيْتَ بَنِي زَيْدٍ يَنْصُرُونَ، إِنَّ
الْمُتَّقِينَ فِي جَنَّاتٍ وَعُيُونٍ،

سوم ما ولا المشبهتان بليس وآں عمل ليس ميکنند چنانچه

گوئی مازید قائماً زید اسم ما است وقائماً خبر او، چهارم لای نفی
جنس اسم این لا اکثر مضاف باشند منصوب و خبرش مرفوع چون
لَاغْلَامَ رَجُلٍ ظَرِيفٌ فِي الدَّارِ، واگر نکره مفرد باشد مبنی باشد بفتح

چون لا رجل فی الدار، و اگر بعد او معرفه باشد تکرار لا با معرفه دیگر لازم باشد و لا ملغی باشد یعنی عمل نکند و آن معرفه مرفوع باشد بابتدا چون لازید عندی و لاعمرؤ، و اگر بعد آن لا نکره مفرد باشد مکرر بانکره دیگر درو پنج وجه روا است چون لا حَوْلَ و لا قُوَّةَ الا بالله، و لا حَوْلَ و لا قُوَّةَ الا بالله، و لا حَوْلَ و لا قُوَّةَ الا بالله، و لا حَوْلَ و لا قُوَّةَ الا بالله.

سوالونه

لاندي ورکړي شوي مثالونو کښی ما و لا مشبه بلیس او لائی نفی جنس په عمل کښی غور وکړي او وښایي چی په کوم یو مثال کښی کوم یو قسم دي او ترجمه و ترکیب هم وکړي

مَا هَذَا بَشَرًا، لَا عَقْلَ لَهُ، لَا دِينَارَ وَلَا دِرْهَمَ لَزِيدٍ، لَا كَيْلَ لَكُمْ عِنْدِي، مَا أَنْتَ بِمُؤْمِنٍ، مَا لَكُمْ عِنْدِي زَادٌ وَلَا رَاحِلَةٌ، لَا إِيمَانَ لِمَنْ لَا مَرْوَةَ لَهُ، لَا فَقْرَ لِلْعَاقِلِ، لَا حُرْمَةَ لِلْفَاسِقِ، لَا رَاحَةَ لِلْحَسُودِ، لَا غَمَّ لِلْقَانِعِ، لَا كَرَامَةَ لِلْكَاذِبِ، مَا هُنَّ أُمَّهَاتِهِمْ، يَوْمَ الْقِيَامَةِ يَوْمٌ لَا بَيْعَ فِيهِ وَلَا خُلَّةٌ وَلَا شَفَاعَةٌ، لَا مَرْوَةَ لِلْمَرْءِ، لَا عَقْلَ لِلْكَافِرِ، لَا دِينَ لِمَنْ لَا أَمَانَةَ لَهُ، مَا هَذَا قَوْلَ الْبَشَرِ، مَا هُمْ بِخَارِجِينَ مِنَ النَّارِ، لَا إِكْرَاهَ فِي الدِّينِ.

پنجم حروف ندا و آن پنج است یا وایا وهیا وای و همزه مفتوحه

و این حروف منادی مضاف را بنصب کنند چون یا عبدالله، و مشابه مضاف را چون یا طالعا جبلا، و نکره غیر معین را چنانچه اعمی گوید یا رجلا خذ بیدی، و منادی مفرد معرفه مبنی باشد علامت رفع چون یازید و یازیدان و یا مُسْلِمُونَ و یا مُوسَى و یا قَاضِي

بدانکه ای و همزه برای نزدیک ست وایا وهیا برای دور و یا عام است.

سوالونه

ورکړي شوي مثالونو کښی دمنادي قسمونه وښايي او

دهر مثال ترجمه او ترکیب وکړي.

يَا يَحْيٰ خُذِ الْكِتٰبَ بِقُوَّةٍ، يٰوَسْفُ اَعْرِضْ عَنْ هٰذَا، يٰاَيُّهَا الْاِنْسَانُ مَا غَرَّكَ بِرَبِّكَ الْكَرِيْمِ، يٰاَعْبُدُ اللهَ اَقِمِ الصَّلٰوةَ، يٰاِذَا الْمَالِ، اَنْفَقَ مِنْ مَّالِكَ فِي سَبِيلِ الله، يٰاَيُّهَا الشَّابُّ اِغْتَنِمْ شَبَابَكَ، يٰاِذَا الشَّيْءَ لَا تَذْهَلُ عَنِ الْمَوْتِ، اَيُّهَا الْحَرِيصُ اِقْنَعْ فَاِنَّ الْقَنَاعَةَ كَنْزٌ لَا يَفْنٰى، يٰاَهَذَا لَا تَغْفُلْ عَنْ ذِكْرِ الله، يٰاَرْحَمُنْ اِرْحَمْنَا، يٰاِذَا الْجُلَاكِ وَالْاِكْرَامِ، يٰاَيُّهَا الْكَافِرُونَ لَا اَعْبُدُ مَا تَعْبُدُونَ، يٰاَدَمُ اسْكُنْ اَنْتَ وَزَوْجُكَ الْجَنَّةَ، يٰاَجَاهِلًا اَجْهَدْ فِي طَلَبِ الْعِلْمِ، يٰاُمُتَعَلِّمًا رَاعِ اَدَبَ اُسْتَاذِكَ، تُوبُوا اِلَى الله اَيُّهَا الْمُؤْمِنُونَ، اَيُّهَا الْعُلَمَاءُ اَخْلَصُوا نِيَّاتَكُمْ فِي التَّعْلِيمِ، يٰاَيُّهَا النَّاسُ اعْبُدُوا رَبَّكُمُ الَّذِي خَلَقَكُمْ، يٰاَبَايَا اسْتَغْفِرْ لَنَا، يٰاَيُّهَا الدَّاعِي لَا تَتَجَاوَزْ عَنِ الْاَدَبِ فِي دُعَايِكَ.

فصل دوم در حروف عامله در فعل مضارع و آن بر دو قسم است،

قسم اول حروفیکه فعل مضارع را بنصب کنند و آن چهار است، اول آن چوَن اُرید اَن تَقُوْمَ و اَن با فعل بمعنی مصدر باشد یعنی اُرید قِیَامَکَ و بدین سبب او را مصدریه گویند. دوم لَن چوَن لَن یَخْرُجَ زیدُ، و لَن برای تاکید نفی است. سوم کَی چوَن اَسَلَمْتُ کَی اَدْخُلَ الْجَنَّةَ. چهارم اذن چوَن اذن اکرَمک، در جواب کسی که گوید انا آتیک غداً. و بدانکه اَن بعد از شش حروف مقدر باشد و فعل مضارع را بنصب کند (۱) حتی، نحو مررت حتی ادخل البلد، (۲) لام جحد نحو ماکان الله ليعذبهم، (۳) و او بمعنی الی اَن یا الا اَن نحو لالزمتک او تعطينی حقی، (۴) واو صرف (۵) و لام کی، (۶) وفا که در جواب شش چیز است امر و نهی و نفی و استفهام و تمنی و عرض و اَمثلتها مشهوره.

ليکل شوي مثالونو کښی د فعل مضارع عامل ناصبه
وښايي او د هريو مثال ترکیب و ترجمه وکړي.

يُرِيدُ اللَّهُ لِيُبَيِّنَ لَكُمْ، يُرِيدُونَ أَنْ يُخْرِجُوا مِنَ النَّارِ، زُرْنِي
فَأُكْرِمَكَ، مَا كَانَ اللَّهُ لِيُعَذِّبَهُمْ، أَقِمِ الصَّلَاةَ فَتَدْخُلَ الْجَنَّةَ، لَا تَعْصِ اللَّهَ
فَتُعَذِّبَ، لَيْتَ لِي مَالًا فَأَنْفِقُ مِنْهُ، آيَنَ الْمَاءُ فَاشْرَبْهُ، لَنْ يَدْخُلَ الْجَنَّةَ مَنْ
كَانَ فِي قَلْبِهِ كِبْرٌ، أَلَا تَنْزِلُ بِنَا فَتُصِيبَ خَيْرًا، يُرِيدُونَ لِيُطْفِئُوا نُورَ اللَّهِ، لَا
تَنْهَ عَنْ خُلُقٍ وَتَأْتِيَ مِثْلُهُ، يُرِيدُ اللَّهُ لِيُعَذِّبَهُمْ بِهَا، لَا جَهَنَّمَ فِي طَلَبِ الْعِلْمِ أَوْ
أَفُورَ، أَنْ تَصُومُوا خَيْرٌ لَكُمْ، مَا تَأْتِينَا فَتُحَدِّثُنَا، لَا لَزَمَكَ أَوْ تَعْطِينِي حَقِّي

قسم دوم حروفیکه فعل مضارع را بجزم کند و آن پنج است، لم ولما
ولام امر ولای نهی وان شرطیه چوں لم ینصُر، ولما ینصُر، ولای ینصُر، ولام ینصُر
وان تنصُر انصُر.

بدانکه ان در دو جمله رود چوں ان تضرب اضرب، جمله اول
را شرط گویند و جمله دوم را جزء وان برای مستقبل است اگرچه
در ماضی رود چوں ان ضربت ضربت و اینجا جزم تقدیری بود زیرا که
ماضی معرب نیست و **بدانکه** چوں جزای شرط جمله اسمیه باشد یا امر
یا نهی یا دعا فا در جزا آوردن لازم بود چنانچه گوئی ان تاتنی فانت
مکرم، وان رأیت زیداً فاکرمه وان آتاک عمرو فلا تُهنه وان اکرمتنی
فجزاک الله خيراً.

سوالونه

ورکړي شوي مثالونو کښی د مضارع عامل جازم وښايي او
دا چی په جزا باندي چيرته چی فاء داخل شوي وي دهغه وجه وښايي
ان تؤمنوا وتتقوا فلكم اجر عظيم، ان تعذبهم فانيهم عبادك وان
تغفرهم فانيك انت العزيز الحكيم، لما يدخل اليمان في قلوبكم، اولئك لم
يؤمنوا، ان تنصروا الله ينصركم، لا تكفروا تدخل الجنة، اُصلح عمالك

تَدْخُلُ الْجَنَّةَ، إِنْ تَصْبِرُوا وَتَتَّقُوا فَإِنَّ ذَلِكَ مِنْ عَزْمِ الْأُمُورِ، إِنْ جَاءُوكَ
فَاخُكُم بَيْنَهُمْ، إِنْ تَكْفُرُوا فَإِنَّ اللَّهَ غَنِيٌّ عَنْكُمْ، وَإِنْ تَشْكُرُوا يَرْضَهُ لَكُمْ،
وَأَنْ لَمْ تَفْعَلُوا وَلَنْ تَفْعَلُوا فَاتَّقُوا النَّارَ الَّتِي أُعِدَّتْ لِلْكَافِرِينَ، خَالَفَ
نَفْسَكَ تَسْتَرِخُ.

باب دوم در عمل افعال

بدانکه هیچ فعل غیر عامل نیست و افعال در عمل بر دو گونه
است. **قسم اول** معروف بدانکه فعل معروف خواه لازم باشد خواه متعدی
فاعل را بر رفع کند چون قَامَ زَيْدٌ وَضَرَبَ عَمْرُوٌ وَشَشَّ اسْمٌ را بنصب اول
مفعول مطلق را چون قَامَ زَيْدٌ قِيَاماً وَضَرَبَ زَيْدٌ ضَرْباً، **دوم** مفعول فيه را
چون صُمْتُ يَوْمَ الْجُمُعَةِ وَجَلَسْتُ فَوْقَكَ، **سوم** مفعول معه را چون جاء
البرد والجبات ای مع الجبات، **چهارم** مفعول له را چون قمت اکراماً لزید
و ضربته تادیباً، **پنجم** حال را چون جاء زیدٌ راکباً، **ششم** تمیز را و قتیکه
در نسبت فعل بفاعل ابهامی باشد چون طاب زیدٌ نفساً اما فعل متعدی
مفعول به را بنصب کند چون ضرب زیدٌ عمراً و این عمل فعل لازم را نباشد.

فصل: بدان که فاعل اسمیست که پیش از وی فعلی باشد

مستند بدان اسم بر طریق فعل، بدان اسم چون زیدٌ در ضَرَبَ زَيْدٌ و **مفعول**
مطلق مصدریست که واقع شود بعد از فعلی و آن مصدر بمعنی آن فعل
باشد چون ضَرْباً در ضَرَبْتُ ضَرْباً و قِيَاماً در قُمْتُ قِيَاماً و **مفعول** فيه
اسمیت که فعل مذکور درو واقع شود و او را ظرف گویند و ظرف بر
دو گونه است، **ظرف زمان** چون یوم در صمت یوم الجمعة و **ظرف مکان**
چون عِنْدَ در جَلَسْتُ عِنْدَكَ، و **مفعول معه** اسمیست که مذکور باشد بعد
از واو بمعنی مع چون والجبات در جَاءَ الْبَرْدُ وَالْجُبَّاتُ، اِیْ مَعَ الْجُبَّاتِ،
و **مفعول له** اسمی است که دلالت کند بر چیزی که سبب فعل مذکور

باشد چون اکرأماً در قُمتُ اکرأماً لزید و حال اسمیست نکره که دلالت کند بر هیات فاعل چون راکبین در لَقِیتُ زیداً راکبین و فاعل و مفعول را ذوالحال گویند و آن غالباً معرفه باشد و اگر نکره باشد حال را مقدم دارند چون جَاءَ نِی رَاکِباً رَجُلٌ، و حال جمله نیز باشد چنانچه رَأَیتُ الْأَمِیرَ وَهُوَ رَاکِباً و تمییز اسمی است که رفع ابهام کند از عدد چون عندی احد عشر یا از وزن چون عندی رطل زیتاً یا از کیل چون عندی قفیزان بُراً یا از مساحت ما فی السماء قَدَرُ رَاحَةٍ سَحَاباً و مفعول به اسمیست که فعل فاعل برو واقع شود چون ضرب زیدُ عمرأً.

بدانکه این همه منصوبات بعد از تمامی جمله باشند و جمله بفعل و فاعل تمام شود و بدین سبب گویند که المنصوب فضله.

سوالونه

لاندی و رکری شوی مثالونو کنبی فاعل او دتولو مفعولو قسمونه او د حال تمییز و بنایی او دهر مثال ترکیب او ترجمه و کری.

أَذْكُرُوا اللَّهَ ذِكْرًا كَثِيرًا. اتَّقُوا اللَّهَ حَقَّ تَقَاتِهِ، لَا تَبْرُجْنَ تَبْرُجَ الْجَاهِلِيَّةِ الْأُولَى، بَشِّرْ نَفْسَكَ بِالظَّفَرِ بَعْدَ الصَّبْرِ، أذْكُرُوا نِعْمَةَ اللَّهِ عَلَيْكُمْ، سَبِّحُوهُ بُكْرَةً وَأَصِيلًا، صَلُّوا عَلَيْهِ وَسَلِّمُوا تَسْلِيمًا، يَنْصُرَكَ اللَّهُ نَصْرًا عَزِيزًا، جَاءَ زَيْدٌ بَاكِيًا، اِعْلَمُوا أَنَّ فِيكُمْ رَسُولَ اللَّهِ، طَلَّقَ دُنْيَاكَ فَإِنَّهَا زَانِيَةٌ، فَازْ فَوْزًا عَظِيمًا، سَيِّقَ الَّذِينَ اتَّقَوْا رَبَّهُمْ إِلَى الْجَنَّةِ زُمَرًا، صُمْتُ يَوْمَ الْخُمِيسِ طَلَبًا لِلشَّوَابِ، مِنَ النَّاسِ مَنْ يَشْرِي نَفْسَهُ ابْتِغَاءَ مَرْضَاتِ اللَّهِ، لَا تَتَّبِعُوا خُطَوَاتِ الشَّيْطَانِ، أَنَا أَكْثَرُ مِنْكَ مَالًا، هُمْ أَحْيَاءُ عِنْدَ رَبِّهِمْ يُرْزَقُونَ فَرِحِينَ، إِنِّي رَأَيْتُ أَحَدَ عَشَرَ كَوَكَبًا، لَا تَقْتُلُوا يُوسُفَ، أَرْسِلْهُ مَعَنَا غَدًا، جَاءُوا آبَاهُمْ عِشَاءَ يَبْكُونَ، يَدْخُلُونَ فِي دِينِ اللَّهِ أَفْوَاجًا، جِئْتُهُ يَوْمًا لِيُزَارَتِهِ، إِنَّ اللَّهَ يُحِبُّ الْمُحْسِنِينَ، سَادَكَ سَيِّدُ الْعَالَمِينَ، أَرَأَيْتَ أَخَاهُ بَاكِيًا.

تَجَنَّبَ زَيْدٌ عَنْ عَمْرٍو مُعْرِضاً عَنْهُ ، جَالَ الْوَلِيدُ جَوْلَانِ الْبَهَائِمِ ، جَلَسَ السَّعِيدُ جَلْسَةً الْمُؤَدَّبِ ، جَلَسَ خَالِدٌ مُتَكِيًا ، جَلَسَ الرَّشِيدُ أَمَامَ الْمَأْمُونِ ، وَصَلَ زَيْدٌ مَدِينَةَ السَّلَامِ يَوْمَ السَّبْتِ .

لاندې وړ کړي شوي مثالونو ترکیب او ترجمه وکړي او د اهرم وښايي چې هره کلمه د شپاړسو قسمونو نه کوم یو قسم دي .

حکایه

قِيلَ لِمَعْرُوفٍ فِي مَرَضٍ مَوْتِهِ أَوْصِ فَقَالَ إِذَا مِتُّ فَتَصَدَّقُوا بِقَمِيصِي فَإِنِّي أُرِيدُ أَنْ أَخْرُجَ مِنَ الدُّنْيَا عُرْيَانًا كَمَا دَخَلْتُهَا عُرْيَانًا .

حکایه

حُكِيَ عَنِ السَّرِيِّ أَنَّهُ قَالَ مُنْذُ ثَلَاثِينَ سَنَةً أَنَا فِي الْإِسْتِغْفَارِ مِنْ قَوْلِي الْحَمْدُ لِلَّهِ مَرَّةً قِيلَ وَكَيْفَ ذَلِكَ فَقَالَ وَقَعَ بِنَعْدَادٍ حَرِيقٌ فَلَقِيْنِي رَجُلٌ فَقَالَ لِي نَجَا حَانُوْتُكَ فَقُلْتُ الْحَمْدُ لِلَّهِ فَمُنْذُ ثَلَاثِينَ سَنَةً أَنَا نَادِمٌ عَلَى مَا قُلْتُ لِأَنِّي أَرَدْتُ لِنَفْسِي خَيْرًا مِمَّا حَصَلَ لِلْمُسْلِمِينَ مِنَ الْمُصِيبَةِ .

حکایه

خَرَجَ إِبْرَاهِيمُ بْنُ آدَهَمَ يَوْمًا مُتَصِدًّا فَأَنَارَ نُعْلَبًا وَآرَنَبًا وَهُوَ فِي طَلَبِهِ فَهَتَفَ بِهِ هَاتِفٌ يَا إِبْرَاهِيمُ هَذَا خُلِقْتَ .

فصل : بدانکه فاعل بر دو قسم است مظهر چوں ضرب زید و مضمّر بارز چوں ضربت، و مضمّر مستتر یعنی پوشیده چوں زید ضرب که فاعل ضرب هو است در ضرب، مستتر بدانکه چوں فاعل مونث حقیقی باشد یا ضمیر مونث علامت تانیث در فعل لازم باشد چوں قامت هند و هند قامت ای هی و در مظهر مونث غیر حقیقی و در مظهر جمع تکسیر دو وجه روا باشد، چوں طَلَعَ الشَّمْسُ و طَلَعَتِ الشَّمْسُ و قَالَ الرَّجَالُ و قَالَتِ الرَّجَالُ، قسم دوم مجهول بدانکه فعل مجهول بجای فاعل و مفعول به را بر رفع کند

وباقی را بنصب چون ضَرْبَ زَيْدٌ یَوْمَ الْجُمُعَةِ اَمَامَ الْاَمِيرِ ضَرْباً شَدِیداً فی دَارِهِ تَادِیباً وَالْخَشْبَةَ وفعل مجهول را فعل ما لم یسم فاعله گویند و مرفوعش را مفعول ما لم یسم فاعله گویند.

سوالونه

لاتدی ورکړي شوي مثالونو کښی د فاعل قسمونه او دمفعول ما لم یسم فاعل قسمونه وښایی او دهري جملي ترکیب او ترجمه وکړي
 قَالَ نِسْوَةٌ، ضَمِنَ اللَّهُ رِزْقَ كُلِّ أَحَدٍ، ضَاقَتِ الْأَرْضُ، كُتِبَ عَلَيْكُمُ الْقِصَاصُ، يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا كُتِبَ عَلَيْكُمُ الصِّيَامُ، أُحِلَّ لَكُمْ لَيْلَةَ الصِّيَامِ الرَّفَثُ، اقْتَرَبَ الْوَعْدُ الْحَقُّ، خَرَّ مُوسَى صَعِقًا، ضَرَبَ ابْنُ مَرْيَمَ مَثَلًا، يُرَدُّونَ إِلَى أَشَدِّ الْعَذَابِ، يُرِيدُ اللَّهُ بِكُمْ الْيُسْرَ.

فصل: بدانکه فعل متعدی بر چهار قسم است، اول متعدی بیک

مفعول چون ضرب زیدُ عمرًا دوم متعدی بدو مفعول که اقتصار بر یک مفعول روا باشد چون اعطی وانچه در معنی او باشد چون اعطیتُ زیداً درهماً واینجا اعطیتُ زیداً نیز جایز است، سوم متعدی بدو مفعول که اقتصار بر یک مفعول روا نباشد واین در افعال قلوب است چون علمتُ وظننتُ وحسبتُ وخلتُ وزعمتُ ورأیتُ ووجدتُ چون علمتُ زیداً فاضلاً وظننتُ زیداً عالماً

چهارم متعدی بسه مفعول چون أعلمَ وأری وأنباءً وأخبرَ وخبرَ ونباءً

وحدَّثَ چون أعلمَ الله زیداً اعمراً فاضلاً بدانکه این مفعولات مفعول به اند و مفعول دوم در باب علمت و مفعول سوم در باب اعلمت و مفعول له و مفعول معه بجای فاعل نتوانند نهاد و دیگرها را شاید و در باب اعطیت مفعول اول بمفعول مالم یسم فاعله لائق تر باشد.

سوالونه

ورکړي شوي مثالونو کښې فعل متعدي قسمونه او دهغې مفعول وښايي .
 لَا تَحْسَبَنَّ اللَّهَ غَافِلًا عَمَّا يَعْمَلُ الظَّالِمُونَ، وَلَقَدْ آتَيْنَا مُوسَى الْكِتَابَ،
 وَجَدْنَا مَا وَعَدَنَا رَبُّنَا حَقًّا، رَأَيْتَ النَّاسَ يَدْخُلُونَ فِي دِينِ اللَّهِ أَفْوَاجًا، اللَّهُ
 يَعْلَمُ إِنَّكَ رَسُولُهُ، ظَنَّ زَيْدٌ بَكْرًا عَالِمًا، اخْتَذَ اللَّهُ إِبْرَاهِيمَ خَلِيلًا، كَذَبَتْ
 عَادُنُ الْمُرْسَلِينَ، رَبُّنَا يَعْلَمُ إِنَّا إِلَيْكُمْ لَمُرْسَلُونَ، لَا تَحْسَبَنَّ الَّذِينَ قُتِلُوا فِي
 سَبِيلِ اللَّهِ أَمْوَاتًا، يَحْسَبُونَ الْأَحْزَابَ لَمْ يَذْهَبُوا، يُرِيهِمُ اللَّهُ أَعْمَالَهُمْ حَسَرَاتٍ
 عَلَيْهِمْ، رَأَيْتُ بَكْرًا فَاضِلًا، زَعَمْتُهُ جَاهِلًا، أَرَأَيْتَ صَائِلًا، أَخَالَ أَنَّكَ
 مَرِيضٌ، لَا تَحْسَبُونِي كَاذِبًا، أُوتِيَ مُوسَى الْكِتَابَ، أُعْطِيَ زَيْدٌ ثَوْبًا،
 وَوَجَدُوا مَا عَمِلُوا حَاضِرًا.

فصل : بدانکه افعال ناقصه هغه اند: كَانَ وَصَارَ وَظَلَّ وَبَاتَ
 وَأَصْبَحَ وَأَضْحَى، وَأَمْسَى وَعَادَ وَأَمْسَ وَغَدَا وَرَاحَ وَمَا زَالَ وَمَا تَفَكَّدَ وَمَا بَرَحَ
 وَفَتَى وَمَادَامَ وَلَيْسَ این افعال بفاعل تنها تمام نشوند و محتاج باشند بخبری
 بدین سبب اینها را ناقصه گویند و در جمله اسمیه روند و مسند الیه را برفع
 کنند و مسند را نصب چون كَانَ زَيْدٌ قَانِمًا و مرفوع را اسم کان گویند
 و منصوب را خبر کان و باقی را برین قیاس کن . بدانکه بعضی ازین افعال
 در بعضی احوال بفاعل تنها تمام شونډ چوډ کان مطر شد باران بمعنی
 حصل و او را کان تامه گویند و کان زائده نیز باشند.

فصل : بدانکه افعال مقاربه چار است : عَسَىٰ وَكَادَ وَكَرُبَ
 وَأَوْشَكَ و این افعال در جمله اسمیه روند چوډ کان اسم را برفع کنند و خبر
 را بنصب الا آنکه خبر اینها فعل مضارع باشد با آن چوډ عَسَىٰ زَيْدٌ أَنْ يَخْرُجَ یا

بی ان چوں عسی زیدُ یُخرجُ و شاید که فعل مضارع با آن فاعل عسی باشد
و احتیاج بخبر نیفتد چوں عسی ان یخرج زیدُ در محل رفع بمعنی مصدر.

سوالونه

ورکری شوی مثالونو کنسی د افعال ناقصه اسم و خبر او
افعال مقاربو اسم و خبر و بنایی او دهري جمله ترکیب و ترجمه و کری .
كَانَ اللَّهُ عَلِيًّا حَكِيمًا ، أَصْبَحَ زَيْدٌ ذَاكِرًا ، مَا كَادُوا يَفْعَلُونَ ، وَإِنْ لَمْ
تَغْفِرْ لَنَا وَتَرْحَمْنَا لَنَكُونَنَّ مِنَ الْخَاسِرِينَ ، كُونُوا عِبَادَ اللَّهِ إِخْوَانًا ، لَا تَكُنْ مِنَ
الْقَانِطِينَ ، عَسَى أَنْ يَبْعَثَكَ رَبُّكَ مَقَامًا مَحْمُودًا ، إِنَّ الْبَاطِلَ كَانَ زَهُوقًا ،
كُونُوا أَنْصَارَ اللَّهِ ، أَصْبَحُوا نَادِمِينَ ، أَمْسَى زَيْدٌ قَارِئًا ، لَيْسَ عَلَى الْأَعْمَى
حَرْجٌ ، لَسْتُمْ بِأَخِيذِهِ ، لَسْتُ عَلَيْهِمْ بِمُصْطَظِرٍ ، أَصْبَحْتُمْ مِنَ الْخَاسِرِينَ ،
عَسَى أَنْ يَكُونُوا خَيْرًا مِنْهُمْ ، عَسَى أَنْ يَكُنَّ خَيْرًا مِنْهُمْ ، لَا تَكُونُوا كَالَّذِينَ
كَفَرُوا ، وَكَانُوا أَوْلِيَاءَهُ ، أَصْبَحْتُمْ بِنِعْمَتِهِ إِخْوَانًا ، لَنْ أَبْرَحَ الْأَرْضَ ، ظَلَّ
زَيْدٌ مُصَلِّيًّا ، يَبْتَغُونَ لِرَبِّهِمْ سُجْدًا ، ظَلَّتْ أَعْنَاقُهُمْ لَهَا خَاضِعِينَ ، لَمْ يَكُنْ لَهُ
كُفُوًا أَحَدٌ ، يَكَادُ زَيْدٌ أَنْ يَجِيَّ ، طِفْقًا يَخْصِفَانِ عَلَيْهِمَا مِنْ وَرَقِ الْجُنَّةِ ، يُوشِكُ
زَيْدٌ بِدُخُلِ الْمَسْجِدِ ، عَسَى رَبُّكُمْ أَنْ يَرْحَمَكُم ، مَا زَالَ عَمْرُو فَاضِلًا ، اجْلِسْ
مَا دَامَ زَيْدٌ قَائِمًا ، مَا زِلْتُ قَاعِدًا ، مَا أَتَكَ غَلَامٌ بِكُرٍ مُطِيعًا ، لَا تَقْتُوْا ذَاكِرًا .

فصل : بدانکه افعال مدح و ذم چهار است نِعَمَ وَحَبَّذَا برای مدح

و بُئْسَ وَسَاءَ برای ذم و هر چه مابعد فاعل باشد آنرا مخصوص بالمدح
یا مخصوص بالذم گویند و شرط آن است که فاعل معرف بلام باشد
چون نِعَمَ الرَّجُلُ زَيْدٌ یا مضاف بسوی معرف بلام چوں نِعَمَ صَاحِبُ
الْقَوْمِ زَيْدٌ ، یا ضمیر مستتر ممیز بنکره منصوبه چوں نِعَمَ رَجُلًا زَيْدٌ

فاعل نعم هو است مستتر در نعم و رجلاً منصوبست بر تمیز زیرا که هو مبهم ست و حبذا زید حباً فعل مدح ست و ذا فاعل او و زید مخصوص بالمدح و همچنین بِشْرِ الرَّجُلِ زید و سَاءَ الرَّجُلُ عَمراً.

فصل: بدانکه افعال تعجب و صیغه از هر مصدر ثلاثی مجرد باشد، اول مَا أَفْعَلُهُ چون مَا أَحْسَنَ زیداً، چه نیکو ست زید تقدیرش ای شئی أَحْسَنَ زیداً ما بمعنی ای شئی است در محل رفع بابتدا و أَحْسَنَ در محل رفع خبر مبتدا و فاعل أَحْسَنَ هُوَ است در و مستتر و زیداً مفعول به، دوم أَفْعَلُ به چون أَحْسَنُ بزیَد أَحْسَنُ صیغه امر است بمعنی خبر تقدیرش أَحْسَنَ زیداً ای صارَ ذَا حُسْنٍ و بازانده است.

سوالونه

لاندی ور کړي شوي مثالونو کښی افعال مدح و ذم او افعال تعجب و ښایي او ترجمه و ترکیب هم و کړي.

نِعَمَ الْعَبْدُ أَيُّوبُ، نِعِمَّتِ الصَّلَاةُ هَذِهِ، بِشْرِ الْمِهَادُ جَهَنَّمَ، أَبْصُرْ بِهِ وَأَسْمِعْ، مَا أَضْبَرَهُمْ عَلَى النَّارِ، مَا أَحْسَنَ الدِّينَ وَالْدُنْيَا إِذَا اجْتَمَعَا، سَاءَ الرَّجُلُ تَارَكَ الصَّلَاةَ، بِشْرِ الْعَبْدُ عَبْدٌ طَغَا، بِشَتِ الْمَرْءُ نَاشِزَةُ الزَّوْجِ، حَبَّذَا زَيْدٌ رَاكِبًا، مَا أَحْلَمَ زَيْدًا، مَا أَقْنَعَ عَمْرَوًا، نِعَمَ الْعَابِدُ زَيْدٌ، نِعِمَّتِ الشَّابَّةُ هُنْدٌ، بِشْرِ الْعَالِمِ غَيْرُ عَامِلٍ عَلَى عِلْمِهِ، بِشْرِ مَثْوَى الْمُتَكَبِّرِينَ، نِعَمَ الْمَاهِدُونَ، سَاءَتِ الْمَرْءُ حَرِيصَةُ الْمَالِ.

باب سوم در عمل اسمای عامله و آن یازده قسم است

اول اسمای شرطیه بمعنی إِنْ وَأَنْ نه است مَنْ وَمَا وَأَيْنَ وَمَتَى وَأَيُّ وَأَنَّى وَاذْمًا وَحَيْثُمَا وَمَهْمَا فَعَلَ مضارع را بجزم کنند چون مَنْ تَضْرِبُ أَضْرِبُ وَمَا تَفْعَلُ أَفْعَلُ، وَأَيْنَ تَجْلِسُ أَجْلِسُ، وَمَتَى تَقُمْ أَقُمْ، وَأَيُّ شَيْءٍ تَأْكُلُ أَكُلُ، وَأَنَّى تَكْتُبُ

اَكْتُبْ، اِذَا تَسَافَرْتَ اُسَافِرْ، وَحَيْثُمَا تَقْصُدْ اَقْصُدْ، وَمَهْمَا تَقْعُدْ اَقْعُدْ. دوم اسماني افعال بمعنى ماضى چوں هَيَّهَاتَ وَشَتَّانَ وَسَرْعَانَ اسم را بنا بر فاعليت رفع کنند چوں هَيَّهَاتَ يَوْمُ الْعِيدِ اَيْ بَعْدَ

دوم اسماني افعال بمعنى ماضى امر حاضر چوں رُوَيْدَ وَبَلَهَ وَحَيَّهَلْ وَعَلَيْكَ وَدُوْنِكَ وَهَا اسم را بنصب کنند بنا بر مفعوليت چوں رُوَيْدَ زَيْدًا اَيْ اَمْهَلْهُ.

سوالونه

ورکړي شوي مثالونو ترکیب و ترجمه وکړي او د شرط و جزاء تعین وکړي او د اسماء شرطیه عمل او بنایي او د اسماء افعال قسمونه و بنایي

مَنْ يُطِيعِ الرَّسُولَ فَقَدْ أَطَاعَ اللَّهَ، مَنْ يُؤْتِ الْحِكْمَةَ فَقَدْ أُوتِيَ خَيْرًا كَثِيرًا، مَا تُنْفِقُوا مِنْ خَيْرٍ فَلَا نُنْفِئْكُمْ، مَنْ كَثُرَ كَلَامُهُ كَثُرَ خَطَاؤُهُ، مَنْ حَفَرَ بئرًا لِأَخِيهِ وَقَعَ فِيهِ، مَنْ أَبْصَرَ عَيْبَ نَفْسِهِ شَغَلَ عَنْ عَيْبِ غَيْرِهِ، مَنْ قَنَعَ شَيْعَ، مَنْ سَكَتَ سَلِمَ، مَتَى تَعْصِ اللَّهَ يَسُودَ قَلْبُكَ، أَيْنَمَا تَكُونُوا يَأْتِ بِكُمْ اللَّهُ، أَيْنَمَا تَكُونُوا يُدْرِكُكُمُ الْمَوْتُ، حَيْثُمَا تَذْهَبُوا يَعْلَمَكُمُ اللَّهُ، مَهْمَا تَخْضَرُكُمْ اللَّهُ، حَيْثُمَا كُنْتُمْ فَوَلُّوا وُجُوهَكُمْ شَطْرَهُ، أَيْنَمَا تَوَلُّوا فَثَمَّ وَجْهُ اللَّهِ، أَنَّى لَكَ هَذَا، أَيْنَ تَذْهَبُونَ، اَيُّ شَيْءٍ تَشْتَهِي، عَلَيْكَ بِالصَّبْرِ، شَتَّانَ زَيْدٌ وَعَمْرُو، حَيْهَلِ الصَّلَاةِ، يَقُولُونَ مَتَى هُوَ.

چهارم اسم فاعل بمعنى حال یا استقبال عمل فعل معروف کند بشرط

آنکه اعتماد کرده باشد بر لفظی که پس از او باشد و آن لفظ یا مبتدا باشد در

لازم چوں زید قائم ابوہ و در متعدی زید ضارب ابوہ عمرأ یا موصوف چوں

مَرَرْتُ بِرَجُلٍ ضَارِبٍ أَبُوهُ بَكَرًا یا موصول چوں جَاءَتَنِ الْقَائِمُ أَبُوهُ وَجَاءَتَنِ

الضَّارِبُ أَبُوهُ عَمْرًا، یا ذوالحال چوں جَاءَتَنِ زَيْدٌ رَاكِبًا غُلَامُهُ قَرَسًا، یا همزه

استفهام چوں اَضَارِبُ زیدُ عمراً ، یا حرف نفی چوں ما قائمُ زیدُ هماں عمل که قام و ضرب میگرد قائم و ضارب میکند.

پنجم اسم مفعول بمعنی حال و استقبال عمل فعل مجهول کند بشرط اعتماد مذکور چوں زیدُ مضروبُ أبوهُ وعمروُ مُعْطَى غُلامُه درهماً و بکرُ معلوم ابنه فاضلاً و خالدُ مُخْبِرُ ابنهُ عمراً فاضلاً ، هماں عمل که ضَرْبَ وَأُعْطِيَ وَعِلْمَ وَأُخْبِرَ میگرد مَضْرُوبُ وَمُعْطَى وَمَعْلُومُ وَمُخْبِرُ میکند.

ششم صفت مشبه عمل فعل خود کند بشرط اعتماد مذکور چوں زیدُ حسنُ غلامه هماں عمل که حَسَنُ میگرد حَسَنُ می کند.

هفتم اسم تفضیل و استعمال او بر سه وجه است به من چوں زیدُ أَفْضَلُ مِنْ عمرٍ و یا بالف و لام چوں جاءنی زیدُ الْأَفْضَلُ ، یا با ضافت چوں زیدُ أَفْضَلُ الْقَوْمِ ، و عمل او در فاعل باشد و آن هُوَ است فاعل افضل که درو مستتر است .

هشتم مصدر بشرط آنکه مفعول مطلق نباشد عمل فعلش کند چوں اَعْجَبَنِي ضَرْبُ زیدِ عمراً

نهم اسم مضاف مضاف الیه را بجر کنند چوں جاءنی غلام نوید ، بدانکه اینجا لام بحقیقت مقدار است زیرا که تقدیرش آن است که غلامِ لَزِيدٍ .

سوالونه

لاندې مثالونو کښې اسماء عامله په عمل باندې غ وکړي او ددې معمول وښايي ترکيب و ترجمه هم وکړي او دا هم اښايي چي اسم تفضيل استعمال دري طريقونه په کومي يوي طريقي سره شوي دي .

كَلْبُهُمْ بَاسِطٌ ذِرَاعَيْهِ ، اِنِّى جَاعِلٌ فِى الْاَرْضِ خَلِيفَةً ، اِنَّ هٰؤُلَاءِ مُتَبَّرٌ مَّا هُمْ فِىهِ وَبَاطِلٌ مَّا كَانُوا يَعْمَلُونَ ، اَشْرَفُ الْحَدِيثِ ذِكْرُ اللَّهِ ، اَشْرَفَ الْمَوْتِ قَتْلُ الشُّهَدَاءِ ، خَيْرُ الْعِلْمِ مَا نَفَعَ ، خَيْرُ الْاَغْنِيَاءِ

مُنْفِقٌ مَالَهُ فِي سَبِيلِ اللَّهِ ، جَاءَنِي عَمْرُو مُعْطِيًا غُلَامَهُ دِرْهَمًا ، إِنَّ رَبِّي سَمِيعُ الدُّعَاءِ ، إِنَّ اللَّهَ غَنِيٌّ حَمِيدٌ ، إِنَّ رَبَّكُمْ لَرُؤُفٌ رَحِيمٌ ، زَيْدٌ حَسَنٌ أَخُوهُ ، عَمْرَأُ عَالِمَةٌ ابْنَتُهُ ، زَيْدٌ أَحْسَنُ مِنْ عَمْرُو ، نَحْنُ نَقْصُصُ عَلَيْكَ أَحْسَنَ الْقَصَصِ ، أَحْسَنُ الْهُدَى هُدَى مُحَمَّدٍ ﷺ ، هَذَا الْمُسْجِدُ أَرْفَعُ وَأَطْوَلُ مِنْ ذَلِكَ ، أَكْثَرُهُمْ كَافِرُونَ ، هَذَا الطُّعَامُ أَقْلُ ، لَخَلْقُ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ أَكْبَرُ مِنْ خَلْقِ النَّاسِ ، أَيُّكُمْ أَحْسَنُ عَمَلًا ، هُوَ أَهْدَى مِنْهُ ، مَنْ أَصْدَقُ مِنَ اللَّهِ حَدِيثًا ، هُوَ أَعْلَمُ بِكُمْ ، ذَلِكَكُمْ أَطْهَرُ لِقُلُوبِكُمْ ، تَطْهِيرُكَ بَدَنَكَ خَيْرٌ ، إِذَاؤُكَ أُمَّكَ مَعْصِيَةٌ كَبِيرَةٌ ، زَيْدٌ جَائِعٌ بَطْنُهُ وَعَمْرُو عَارٍ بَدَنُهُ مِنَ الثَّوبِ ، أَبُوكَ مُغَطَّى رَأْسُهُ ، عَمْرُو مُطْهَرٌ ثَوْبُهُ .

دهم اسم تام تمیز را بنصب کند و تمامی اسم یا بتنوین باشد
چون مافی السَّمَاءِ قَدْرُ رَاحَةٍ سَحَابًا ، یا بتقدیر تنوین چوں عندی
اَحد عشر رجلاً و زیداً أَکْثَرُ مِنْكَ مَالًا یا بنون تشنیه چوں عندی قَفِيزَانِ بَرَّاجِمِع
چوں هل نُنَبِّئُكُمْ بِالْأَخْسَرِينَ أَعْمَالًا یا باضافت چوں عندی مَلُوءُهُ عَسَلًا .

یازدهم اسمای کنایه از عدد آن دو لفظ است کم و کذا ، کم
بر دو قسم است: استفهامیه و خبریه: کم استفهامیه تمیز را بنصب
کند و کذا نیز چوں رجلاً عندک و عندی کذا درهماً و کم خبریه تمیز
را بجر کند چوں کَمَ مَالٍ أَنْفَقْتُ و کَمَ دَارٍ بَنَيْتُ و گاهی من جار
بر تمیز کم خبریه آید چوں قوله تعالی کَمَ مِنْ مَلَكٍ فِي السَّمَوَاتِ .

قسم دوم در عوامل معنوی بدانکه عوامل معنوی بر دو قسم است.

اول ابتدا یعنی محو اسم از عوامل لفظی که مبتدا و خبر را بر رفع
کند چوں زید قائم و اینجا گویند که زید مبتدا است مرفوع بابتدا و اینجا دو
مذهب دیگر است یکی آنکه ابتدا عامل است در مبتدا و مبتدا در خبر دیگر
آنکه هر یکی از مبتدا و خبر عامل است در دیگر .

دوم خلو فعل مضارع از ناصب و جازم فعل مضارع را بر رفع کند چوں یضرب زید اینجا یضرب مرفوع است زیرا که خالی است از ناصب و جازم تمام شد عوامل نحو بتوفیق الله تعالی و عونہ .

سوالونه

پدي مثالونو کښی یو څو امور وښایي: اول دا چي تمامیدل دهر اسم په څه شی باندي کیري، دویم دکم استفهامیه او کم خبریه په مابین کښی څه فرق دي دریم دفعل مضارع عامل بیان کړي اودهر مثال ترکیب او ترجمه وکړي.

مَنْ أَحْسَنُ قَوْلًا مِمَّنْ دَعَا إِلَى اللَّهِ، إِنْ تَسْتَغْفِرْ لَهُمْ سَبْعِينَ مَرَّةً، فَلَنْ يَغْفِرَ اللَّهُ لَهُمْ، نَارُ جَهَنَّمَ أَشَدُّ حَرًّا، اللَّهُ أَسْرَعُ مَكْرًا، لَيْسَ عِنْدِي قَدْرُ حُفْنَةٍ حِنْطَةٍ، عِنْدَكَ مِلْؤُهُ عَسَلًا، كَمْ مُصَلٍّ عَنْ صَلَواتِهِ غَافِلٌ، كَمْ صَائِمٍ لَيْسَ لَهُ مِنْ صِيَامِهِ نَصِيبٌ، كَمْ مِنْ مَلِكٍ فِي السَّمَوَاتِ لَا تُغْنِي شَفَاعَتُهُمْ، كَمْ رَكْعَةً صَلَّيْتُ، كَمْ يَوْمًا غَبَّتْ عَنِّي، هُمْ أَكْثَرُونَ مِنْكُمْ مَالًا، عِنْدِي كَذًا وَكَذَا، هَذَا ذِكْرٌ مُبَارَكٌ، لَا يُسْأَلُ عَمَّا يَفْعَلُ وَهُمْ يُسْأَلُونَ، اللَّهُ يَعْلَمُ وَأَنْتُمْ لَا تَعْلَمُونَ، يَعْلَمُ مَا تُبْدُونَ وَمَا تَكْتُمُونَ، كَمْ مِنْ قَرْيَةٍ أَهْلَكْنَاهَا، كَمْ مِنْ قَرْيَةٍ عَتَتْ عَنْ أَمْرِ رَبِّهَا، كَايُنُ مِنْ آيَةٍ فِي السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ يَمُرُّونَ عَلَيْهَا وَهُمْ عَنْهَا مُعْرِضُونَ.

خاتمه در فوائد متفرقه که دانستن آن واجب است و آن سه فصل است

فصل اول در توابع بدانکه تابع لفظی است که دومی از لفظ سابق باشد باعراب سابق از یک جهت و لفظ سابق را متبوع گویند و حکم تابع آن است که همیشه در اعراب موافق متبوع باشد و تابع پنج نوع است.

اول صفت و او تابعی است که دلالت کند بر معنی که در متبوع باشد چون جاءنی رجلٌ عالمٌ یا بر معنی که در متعلق متبوع باشد چون جاءنی رجلٌ حَسَنٌ غُلَامُهُ یا أَبَوْهُ مثلاً. قسم اول در ده چیز موافق متبوع باشد در تعریف و تنکیر و تذکیر و تانیث و افراد و تشبیه و جمع و رفع و نصب و جر چون عِنْدِي رَجُلٌ عَالِمٌ وَ رَجُلَانِ عَالِمَانِ وَ رِجَالٌ عَالِمُونَ وَ امْرَأَةٌ عَالِمَةٌ وَ امْرَأَتَانِ عَالِمَتَانِ وَ نِسْوَةٌ عَالِمَاتٌ اَمَّا قِسْمٌ دُومٌ موافق متبوع باشد در پنج چیز تعریف و تنکیر و رفع و نصب و جر چون جاءنی رجلٌ عالمٌ ابوه، بدانکه نکره را بجمله خبریه صفت توان کرده چون جاءنی رجلٌ أَبَوْهُ عَالِمٌ و در جمله ضمیری عائد بنکره لازم باشد.

دوم تاکید و او تابعی است که حال متبوع را مقرر گرداند در

نسبت یا در شمول تا سامع را شک نماند و تاکید بر دو قسم است لفظی و معنی **تاکید لفظی** بتکرار لفظ است چون زیدٌ زیدٌ قائمٌ

و ضرب ضرب زيد و ان ان زيدا قائم و تاكيد معنوي به هشت لفظ
 است نفس و عين و كلا و كلتا و كل و اجمع و اکتع و ابتع و ابصع چون
 جاءني زيد نفسه و جاءني الزيدان انفسهما و جاءني الزيدون انفسهم
 و عين را برين قياس كن و جاءني الزيدان كلاهما و الھندان كلتھما
 و كلا و كلتا خاصند بمثنی و جاءني القوم كلھم اجمعون و اکتعون
 و ابتعون و ابصعون .

بدانكه اکتع و ابتع و ابصع اتباعند با جمع پس بدون اجمع
 و مقدم برا جمع نباشد،

سوم بدل و او تابعیست که مقصود به نسبت او باشد و بدل بر
 چهارم قسم است **بدل الكل** و بدل الاشتمال و بدل الغلط و بدل
 البعض، بدل الكل آن است که مدلولش مدلول مبدل منه باشد چون
 جاءني زيد اخوك و **بدل البعض** آن است که مدلولش جزء مبدل منه
 باشد چون سلب زيد ثوبه، و **بدل الغلط** آن است که بعد از غلط
 بلفظی دیگر یاد کنند چون مررت بر رجل حمار

چهارم عطف بحرف و او تابعی است که مقصود باشد به
 نسبت با متبوعش بعد از حرف عطف چون جاءني زيد وعمرو
 و حروف عطف ده است در فصل سوم یاد کنیم ان شاء الله تعالی و او
 را عطف نسبی نیز گویند.

پنجم عطف بیان و او تابعی است غیر صفت که متبوع را
 روشن گرداند چون اقسم بالله ابو حفص عمر و قتيكه بعلم مشهور تر
 باشد و جاءني ابو عمرو و قتيكه بكنيت مشهور تر باشد،

سوالونه

لاندې ورکړي شوي مثالونو کښې تابع اودصفت دواړه قسمونه اود تاکید وېدل قسمونه بیان کړي او دصفت وموصوف کښې دا وېنایي چې په لسو شيانو کښې یې په کوم کوم شئ کښې یې موافقت دي او دهر مثال ترکیب وترجمه هم اوکړي

إِهْدِنَا الصِّرَاطَ الْمُسْتَقِيمَ، الْحَمْدُ لِلَّهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ، الرَّحْمَنُ الرَّحِيمُ مَلِكُ يَوْمِ الدِّينِ، لَنْ نَضْرِبَ عَلَى طَعَامٍ وَاحِدٍ، الْمَلِكَةُ عِبَادُ مُكْرَمُونَ، رَأَيْتُ رَجُلًا مُصَلِّيًا، تَوْبُوا إِلَى اللَّهِ تَوْبَةً نَصُوحًا، هَذَانِ رَجُلَانِ عَاقِلَانِ، هَذِهِ امْرَأَةٌ صَالِحَةٌ هَذَا الرَّجُلُ عَالِمٌ أَبْوَهُ، سَجَدَ الْمَلِكَةُ كُلُّهُمْ أَجْمَعُونَ، قَالَ مُوسَى لِأَخِيهِ هَارُونَ، الصَّلَاةُ عَلَى رَسُولِهِ مُحَمَّدٍ وَآلِهِ وَأَصْحَابِهِ أَجْمَعِينَ، أَخَذَ زَيْدٌ مَالَهُ، يَسْأَلُونَكَ عَنِ الشَّهْرِ الْحَرَامِ قِتَالٍ فِيهِ، لَهُمْ مَغْفِرَةٌ وَأَجْرٌ عَظِيمٌ، عَبْدُ اللَّهِ بْنُ عَبَّاسٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ ابْنُ عَمِّ رَسُولِ اللَّهِ ﷺ، أَذْكَرُ عَبْدُنَا دَاوُدَ ذَا الْأَيْدِ، سَيِّدَةُ النِّسَاءِ فَاطِمَةُ بِنْتُ رَسُولِ اللَّهِ ﷺ سَيِّدَةُ الشُّهَدَاءِ حَمْرَةُ عُمَدٍ ﷺ، خَالِدُ بْنُ الْوَلِيدِ سَيْفُ اللَّهِ، كَانَ عُثْمَانُ ذُو النُّورَيْنِ خَتَنَ رَسُولِ اللَّهِ ﷺ، وَأَذْكَرُ عَبْدُنَا إِبْرَاهِيمَ وَاسْحَقَ وَيَعْقُوبَ أُولَى الْأَيْدِي وَالْأَبْصَارِ، فِيهِ آيَاتٌ بَيِّنَاتٌ مَقَامُ إِبْرَاهِيمَ، أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ عُمَرُ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ ثَانِيُ الْخُلَفَاءِ.

فصل دوم در بیان منصرف و غیر منصرف آنست که هیچ سبب از اسباب منع صرف درو نباشد و غیر منصرف آنست که دو سبب از اسباب منع صرف درو باشد و اسباب منع صرف نه است. عدل و وصف و تانیث و معرفه و عجمه و جمع و ترکیب و وزن فعل و الف و نون مزیدتان، چنانچه در عمر عدل است و علم و در ثلث و مثلث صفت است و عدل و در طلحة تانیث است و علم و در زینب تانیث معنوی است و علم و در حبلی تانیث است بالف مقصوره و در حمراء تانیث است بالف ممدوده و این مؤنث بجای دو سبب است و در ابراهیم عجمه است و علم و در مساجد و مصابیح جمع منتهی الجموع بجای دو سبب است و در یعلبک ترکیب است و علم و در احمد وزن فعل و علم است و در سکران الف و نون زایدتان است و وصف و در عثمان الف و نون زایدتان است و علم و تحقیق غیر منصرف از کتب دیگر معلوم شود.

سوالونه

لاندی ور کړي شوي مثالونو کښی غیر منصرف او دهغي اسباب بیان کړي او ترجمه و ترکیب هم وکړي.

إِنَّ إِبْرَاهِيمَ كَانَ أُمَّةً، وَادْكُرْ فِي الْكِتَابِ إِسْمَاعِيلَ، جَاءَ سُلَيْمَانُ، إِسْمُهُ أَحْمَدُ، هَذِهِ بَقَرَةٌ صَفْرَاءُ، فَانْكِحُوا مَا طَابَ لَكُمْ مِنَ النِّسَاءِ مَثْنَى وَثُلثَ وَرُبَاعَ، يَعْمَلُونَ لَهُ مَا يَشَاءُ مِنْ مَحَارِيبَ وَتَمَاثِيلَ، جَاءَنِي زَيْدٌ عَطْشَانٌ، لَيْسَ زَيْدٌ سَرَاوِيلَ، جَاءَ إِخْوَةُ يُوسُفَ، أَنْبَتْنَا بِهِ حَدَائِقَ ذَاتَ بَهْجَةٍ، جَعَلَ لَهَا رَوَاسِي، إِنَّ أَوَّلَ بَيْتٍ وُضِعَ لِلنَّاسِ لَلَّذِي بِبَكَّةَ مُبَارَكًا، تَبَوَّءُ الْمُؤْمِنِينَ مَقَاعِدَ لِلْقِتَالِ، يَا أَهْلَ يَثْرَبَ لَا مَقَامَ لَكُمْ، يَا بَنِي إِسْرَائِيلَ اذْكُرُوا نِعْمَتِيَ الَّتِي أَنْعَمْتُ عَلَيْكُمْ.

فصل سوم در حروف غیر عامله و آن شانزده قسم است.

اول حروف تنبیه و آن سه است **آ** و **اَ** و **هَ**.

دوم حروف ایجاب و آن شش است **نعم** و **بلی** و **اجل** و **ای** و **جیر** و **ان**

سوم حروف تفسیر و آن دو است **ای** و **ان** کقوله تعالی نادینه ان یا ابراهیم .

چهارم حروف مصدریه و آن سه است **ما** و **ان** و **ما** و **ان** در

فعل روند تا فعل بمعنی مصدر باشد.

پنجم حروف تحضیض و آن چهار است **آ** و **هَلا** و **لَوَلا** و **لَوْما** .

ششم حرف توقع و آن **قَدْ** است برای تحقیق ماضی و برای

تقریب ماضی بحال و در مضارع برای تقلیل .

هفتم حروف استفهام و آن سه است **ما** و **همزه** و **هل** .

هشتم حرف ردع و آن **كَلَّا** است بمعنی بازگردانیدن و بمعنی

حقا نیز آمده است چون **كَلَّا سَوْفَ يَعْلَمُونَ** .

نهم تنوین و آن پنج است **تمکن** چون **زید** و **تنکیر** چون **صَه**

أَيُّ أُسْكُتْ سَكُونًا مَّا فِي وَفَتْ مَّا أَمَّا صَه بغیر تنوین فمعناه **أُسْكُتْ**

السَّكُونُ الْآنَ و عوض چون **يَوْمَئِذٍ** و مقابله چون **مُسْلِمَاتٍ** و ترنهم که

در آخر ابیات باشد: **شعر**

أَقْلَى اللَّوْمِ عَاذِلَ وَالْعِتَابِ	وَقَوْلِي إِنْ أَصَبْتُ لَقَدْ أَصَابَنِي
--	---

و تنوین ترنم در اسم و فعل و حرف رود اما چهار اولین خاص است باسم :

دهم نون تاکید در آخر فعل مضارع ثقیله و خفیفه چون **اضربن** **اضربن**.

یازدهم حروف زیادت و آن هشت حرف است **ان** و **ان** و **ما** و **لا** و **من**

و **کاف** و **با** و **لام** چهار آخر در حروف جر یاد کرده شد.

دوازدهم حروف شرط و آن دو است آمّا و لو؛ اما برای تفسیر وفا در جوابش لازم باشد کقوله تعالى فَمِنْهُمْ شَقِيٌّ وَسَعِيدٌ فَأَمَّا الَّذِينَ شَقُوا فَيُفِي النَّارِ وَأَمَّا الَّذِينَ سَعَدُوا فَيُفِي الْجَنَّةِ وَلَوْ بِرَأْيِ انْتِفَائِ ثَانِي بِسَبَبِ انْتِفَائِ اَوَّلِ چوں لو كَانَ فِيهِمَا إِلَهٌ إِلَّا اللَّهُ لَفَسَدَتَا .

سیزدهم لوآ و او موضوع است برای انتفای ثانی بسبب وجود اول چوں لوآ عَلَى لَهْلَكَ عُمْرُ .

چهاردهم لام مفتوحه برای تاکید چوں لَزِيدٌ أَفْضَلُ مِنْ عُمْرٍ .

پانزدهم ما بمعنی مادام چوں أَقُومُ مَا جَلَسَ الْأَمِيرُ .

شانزدهم حروف عطف و آن ده است واو وفا و ثم و حتی و اما و او

وام ولا وبل ولكن .

سوالونه

لاندی و رکړي شوي حروف عامله قسمونه پيان کړي او ترکیب و ترجمه هم وکړي .

أَلَا إِنَّهُمْ هُمُ السُّفَهَاءُ، هَؤُلَاءِ قَوْمَنَا أَمَّا زَيْدٌ قَائِمٌ، قَالُوا نَعَمْ، أَلَسْتُ بِرَبِّكُمْ قَالُوا بَلَى، قُلْ إِي وَرَبِّي إِنَّهُ لَحَقٌّ، أَجَلُ إِنَّهُ قَائِمٌ، جَاءَنِي زَيْدٌ أَيْ أَبُو عَمْرٍو، ضَاقتِ الْأَرْضُ بِمَا رَحُبَتْ، أَنْ تَصُومُوا خَيْرٌ لَكُمْ، أَلَمْ يَعْلَمُوا أَنَّ اللَّهَ يَعْلَمُ سِرَّهُمْ وَنَجْوَاهُمْ، عَجِبْتُ أَنْ ضَرَبَ زَيْدٌ عَمْرٍو، لَوْلَا إِذْ سَمِعْتُمُوهُ قُلْتُمْ مَا يَكُونُ لَنَا أَنْ نَتَكَلَّمَ بِهَذَا، هَلَّا تُصَلِّي الصَّلَوَاتِ لَوَقْتِهَا، أَلَّا تَصُومُ رَمَضَانَ، لَوْ مَا تَحْجُجُ الْبَيْتَ، مَا هَلِ الْتَمَّائِلُ الَّتِي أَنْتُمْ هَاعَاكِفُونَ، أَحَقُّ هُوَ، هَلْ أَنْتُمْ شَاكِرُونَ، كَلَّا إِنَّ الْإِنْسَانَ لِرَبِّهِ لَكَنَافٍ، فَلَمَّا أَنْ جَاءَ الْبَشِيرُ أَلْقَاهُ عَلَى وَجْهِهِ، إِنْ أَنْتُمْ إِلَّا مُفْتَرُونَ، مَا مَنَعَكَ أَنْ لَا تُسْجُدَ، لَيْسَ كَمِثْلِهِ شَيْءٌ، مَا زَيْدٌ قَائِمٌ، أَرَيْدُ عِنْدَكَ أَمْ عَمْرٍو، جَاءَنِي زَيْدٌ ثُمَّ عَمْرٍو، قَالَ أَلَمْ أَقُلْ لَكَ، أَمْ يَقُولُونَ افْتَرَاهُ، أَكَلْتُ السَّمَكَةَ حَتَّى رَأَيْتُهَا، مَا كُنَّا لِنَهْتَدِيَ لَوْلَا أَنْ هَدَانَا اللَّهُ، لَوْ كَانَ فِيهِمَا إِلَهٌ إِلَّا اللَّهُ لَفَسَدَتَا .

چون بحث مستثنی در کتاب نجوم میر نبود برای فائده طلاب افزوده شد

بدانکه مستثنی لفظی است که مذکور باشد بعد الا واخوات
آن یعنی غَيْرُ وَسَوِيٍّ وَحَاشَا وَخَلَا وَعَدَا مَا خَلَا وَمَاعَدَا وَلَيْسَ وَلَا يَكُونُ
تا ظاهر گردد که منسوب نیست بسوی مستثنی آنچه نسبت کرده شده
است بسوی ماقبل وی و آن بر دو قسم است متصل و منقطع.

متصل آنست که خارج کرده شود از متعدد فر الا واخوات
وی مثل جَاءَتِي الْقَوْمُ الا زیداً پس زید که در قوم داخل بود از حکم
مجبی خارج کرده شد.

و منقطع آن باشد که مذکور شود بعد الا واخوات وی و خارج
کرده نشود از متعدد بسبب آنکه مستثنی داخل نباشد در مستثنی منه
مثل جَاءَتِي الْقَوْمُ الا حِمَاراً که حمار در قوم داخل نبود.

بدانکه اعراب مستثنی بر چهار قسم است :

اول آنکه اگر مستثنی بعد الا در کلام موجب واقع شود پس
مستثنی همیشه منصوب باشد نحو جَاءَتِي الْقَوْمُ الا زیداً و کلام موجب
آنکه در آن نفی ونهی واستفهام نباشد و همچنین نباشد و همچنین
در کلام غیر موجب اگر مستثنی را بر مستثنی منه مقدم گردانند منصوب
خولند نحو مَا جَاءَتِي الا زیداً احدٌ او مستثنی منقطع همیشه منصوب
باشد و اگر مستثنی بعد خلا وعدا واقع شود بر مذهب اکثر علماء منصوب
باشد و بعد ما خلا و ما عدا و لیس و لایکون همیشه منصوب باشد نحو
جَاءَتِي الْقَوْمُ خلا زیداً وعدا زیداً الخ...

دوم آنکه مستثنی بعد الا در کلام غیر موجب واقع شود
و مستثنی منه هم مذکور باشد پس در آن دو وجه روا است یکی آنکه
منصوب باشد بر سبیل استثناء و دیگر آنکه بدل باشد از ماقبل خود
چون مَا جَاءَتِي اَحَدٌ الا زیداً والا زیدٌ.

سوم آنکه مستثنی مفرغ باشد یعنی مستثنی منه مذکور نباشد
و در کلام غیر موجب واقع شود پس اعراب مستثنی به الا درین صورت
بحسب عوامل مختلف باشد مَا جَاءَنِي إِلَّا زَيْدٌ وَمَا رَأَيْتُ إِلَّا زَيْدًا وَمَا
مَرَرْتُ إِلَّا بِزَيْدٍ .

چهارم آنکه مستثنی بعد لفظ غیر و سوی و سواء واقع شود
پس مستثنی را مجرور خوانند و بعد حاشا بر مذهب اکثر نیز مجرور
باشد و بعض نصب هم جائز داشته اند چون مَا جَاءَنِي الْقَوْمُ غَيْرَ زَيْدٍ
و سَوِي زَيْدٍ و سَوَاءُ زَيْدٍ و حَاشَا زَيْدٍ .

بدانکه اعراب لفظ غیر مثل اعراب مستثنی به الا باشد در جمیع
صورتهای مذکوره چنانچه گوئی جَاءَنِي الْقَوْمُ غَيْرَ زَيْدٍ و غیر حمار
و مَا جَاءَنِي غَيْرَ زَيْدٍ ن الْقَوْمُ و مَا جَاءَنِي أَحَدٌ غَيْرَ زَيْدٍ و غیر زَيْدٌ
و مَا جَاءَنِي غَيْرَ زَيْدٍ و مَا رَأَيْتُ غَيْرَ زَيْدٍ و مَا مَرَرْتُ بِغَيْرِ زَيْدٍ .

بدانکه لفظ غیر موضوع است برای صفت و گاه برای
استثناء آید چنانچه الا برای استثناء موضوع است و گاه در صفت
مستعمل شود قوله تعالى لَوْ كَانَ فِيهِمَا آلِهَةٌ إِلَّا اللَّهُ لَفَسَدَتَا يَعْنِي غَيْرُ اللَّهِ
همچنین لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ .

سوالونه

په ورکړي شوي مثالونو کښې مستثنی قسمونه او د
هغې اعراب بیان کړي او ترکیب و ترجمه و کړي .
سَجَدَ الْمَلَائِكَةُ إِلَّا إِبْلِيسَ، إِنَّا أَرْسَلْنَا إِلَى قَوْمِ نُجْرَمِينَ إِلَّا آلَ لُوطٍ، فَأَنْجَيْنَا وَآهْلَهُ إِلَّا
أَمْرَأَتَهُ، مَا كَانَ جَوَابَ قَوْمِهِ إِلَّا أَنْ قَالُوا أَخْرِجُوا آلَ لُوطٍ مِنْ قَرْيَتِكُمْ، فَإِنَّهُمْ
عَدُوٌّ لِي إِلَّا رَبَّ الْعَالَمِينَ الَّذِي خَلَقَنِي، إِنَّهُ هُوَ إِلَّا ذِكْرٌ وَقُرْآنٌ مُبِينٌ، كُلُّ شَيْءٍ
هَالِكٌ إِلَّا وَجْهَهُ، لَا إِلَهَ إِلَّا هُوَ، لَا حَوْلَ وَلَا قُوَّةَ إِلَّا بِاللَّهِ، لَا مَلْجَأَ وَلَا مُنْجَاءَ
مِنْكَ إِلَّا إِلَيْكَ، لَا رَجُلٌ فِي الدَّارِ إِلَّا زَيْدٌ، فَلَيْتَ فِيهِمْ أَلْفَ سَنَةٍ إِلَّا خَمْسِينَ عَامًا .

لاندې ورکړي شوي قصې په پښتو کښي ترجمه او ترکیب وکړي او لوستلي
قاعدې پکښي جاري کړي او په هغې اعراب هم ولگوي.

حکایه: کان ابراهیم بن ادهم یحفظ کرمأ فمر به جندي فقال اعطنا
من هذا العنب فقال ما امرني به صاحبه فاخذ يضربه بسوطه فطأ رأسه
وقال اضرب رأساً عصي الله فاعجز الرجل ومضي .

حکایه: سمعت الجنيد يقول دخلت يوماً علي السري وهو يبكي
فقلت له وما يبكيك فقال جاءني البارحة الصبية فقالت يا ابي هذه ليلة مارة
وهذا الكوز علقه ههنا ثم غلبتني عيناى فتمت فرايت جارية حسناء قد نزلت
من السماء فقلت لمن انت فقالت انا لمن لا يشرب الماء المبرد في الكيزان
فتناولت الكوز فضربت به الارض فكسرتة .

حکایه: مر بشر ببعض الناس فقالوا هذا الرجل لا ينام الليل كله
ولا يفطر الا ف كل ثلاثة ايام مرة فبكي بشر فقيل له لما تبكي فقال اني لا اذكر
انى سهرت ليلة كاملة ولا اني صمت يوماً ولم افطر من ليلة .

حکایه: سئل ابويزيد بئى شئ وجدت المعرفة فقال ببطن جائع
وبدن عار .

حکایه: سمعت حاتم الاصم يقول ما من صباح الا
والشيطان يقول لي ماذا تاكل وماذا تلبس واين تسكن فاقول
آكل الموت والبس الكفن واسكن القبر .

حکایه: حكى عن حاتم الاصم انه قال كنت في بعض
الغزوات فاخذنى تركى فاضجعنى الذبح فلم يشغل به قلبى بل
كنت انظر ماذا يحكم الله تعالى في فيئنا هو يطلب السكين من
خفه اصابه سهم فقتله وطرحه عنى فقمتم سالماً .

حكاية : كان الجنيد يدخل كل يوم حانوته ويسبل
الستر ويصلي اربعمئة ركعة ثم يعود الى بيته .

حكاية : مات صديق لحمدون وهو عند راسه فلما مات
اطفاء حمدون السراج فقالوا له في مثل هذا الوقت يزاد في
السراج الدهن فقال لهم الي هذا الوقت كان الدهن له ومن هذا
الوقت صار الدهن للورثة .

حكاية : كان ابو الحسن النوري يخرج كل يوم من داره
ويحمل الخبز معه ثم يتصدق به في الطريق ويدخل مسجدا يصلي
فيه الي قريب من الظهر ثم يخرج ويفتح باب حانوته ويصوم
فكان اهله يتوهمون انه ياكل في السوق واهل السوق يتوهمون
انه ياكل في بيته بقي علي هذا عشرين سنة .

حكاية : قال ابوبكر السراق من ارضي الجوارح
بالشهوات غرس في قلبه شجر الندامات .

حكاية : اجتاز الواسطي يوم الجمعة باب حانوتي
قاصدا الي الجامع فانقطع شسع نعله فقلت ايها الشيخ اتاذن لي
ان اصلح نعلك فقال اصلح فاصلحت شسعه فقال اتدري لم
انقطع شسع نعلي قلت لا قال لاني ما اغتسلت للجمعة فقلت له
يا سيدي هنا حمام تدخله فقال نعم فادخلته الحمام فاغتسل .

❖ نصاب متفرقه وحكم مختلفه ❖

قال ذوالنون المصرى رحمه الله لا تسكن الحكمة معدة ملئت طعاماً وقال توبة العوام تكون من الذنوب وتوبة الخواص تكون من الغفلة. اتقوا فراسة المؤمن فإنه ينظر بنور الله ، نعم الرفيق التوفيق ، لسان الجاهل مالك له ولسان العاقل مملوك ، السامع للغيبة احد المغتابين ، الدنيا والاخرة ضرطان ان ارضيت احدهما اسخطت الاخرى ، شر العمى عمى القلب ، الناس اعدا ما جهلوا ، السعيد من وعظ بغيره ، افة العلم النسيان ، العشق داء لا يعرض الا للقلوب الفارغة ، خير الامور اوساطها ، اذا تم العقل نقص الكلام ، سل المجرب ولا تسئل الحكيم .

وصلى الله تبارك وتعالى على خير خلقه محمد وآله وصحبه اجمعين
 قد تم ترجمة الرسالة فى سنة ١٤٠٢م - ٧ - ٥ ، وقت الظهريوم السبت .

مترجم حبيب الله درويش آفريدي

تاسی کولی لاندی گانونه د ورکر شوی لینکونو څخه ښکته (ډانلو) کړی

شمیره	کتابونو نوملړ	د ښکته کولو تړون
1	غیر مقادینو اعتراضونه د هغوی جواپونه د احقاقو دلایلو سره	https://bawar.net/download/index/1170
2	مدلل لمونځ (مولانا فیض احمد ملتانی)	https://bawar.net/download/index/1371
3	دخالد بن ولید رضی الله عنه جهادی کارنامې	https://bawar.net/download/index/1567
4	نبوی او سیدخلی ویناوې	https://bawar.net/download/index/1592
5	احقاق الحق څلور ټوک	https://bawar.net/download/index/1652
6	زبدۃ التحقیق فی الجهاد و تقلید	https://bawar.net/download/index/1677
7	داسلام ستر اټل امام اعظم ابوحنیفه (رح)	https://bawar.net/download/index/1685
8	تفسیر معارف القرآن لس ټوکه	https://bawar.net/download/index/1847
9	لس مشهورې ناروغۍ	https://bawar.net/download/index/1587
10	د افغانستان تاریخ له راشده خلافته تر اسلامي امارته	https://bawar.net/download/index/1904
11	د مذهب په جامه کې د استعمار مزوران	https://bawar.net/download/index/1916
12	علم النحو پښتو	https://bawar.net/download/index/1922
13	دغیر مقادینو دامام بخاری سره اختلاف	https://bawar.net/download/index/1978
14	داسلامي معلوماتو ذخیره پښتو	https://bawar.net/download/index/1979
15	دامام اعظم ابوحنیفه رحمه الله علیه حیرت انگیز واقعات	https://bawar.net/download/index/1980
16	احسن التعبير فی المسئلة الجبر و تقدير	https://bawar.net/download/index/2034
17	تحقیقات حماسي	https://bawar.net/download/index/2036
18	جامع الکلم څلو پښت احادیث مفتی محمد شفیع	https://bawar.net/download/index/2037
19	المهند المفند عقاید اهل سنت و الجماعت علماء دیوبند	https://bawar.net/download/index/2066
20	تشریحات نابغه	https://bawar.net/download/index/2073
21	جنتی ښځه	https://bawar.net/download/index/2077
22	د جنت اغزنه لار	https://bawar.net/download/index/2078
23	دیبغیر لمونځ احقاق ته دالۍ	https://bawar.net/download/index/2084
24	تجلیات فریه پښتو	https://bawar.net/download/index/2085
25	بدر الفتو	https://bawar.net/download/index/2086
26	دقرانی مسایل احکام ، فضایل، او مسائل مدلل	https://bawar.net/download/index/2087
27	دگوټنامو ماتۍ زولۍ	https://bawar.net/download/index/2088
28	فن الخطابه (دوینا فن)	https://bawar.net/download/index/2089
29	نشر الطیب فی ذکر النبی الحبيب	https://bawar.net/download/index/2090
30	اصول حدیث (شهید شیخ الاسلام مولانا غلام حضرت الحنفی)	https://bawar.net/download/index/2091
31	تنبيه الغافلين پښتو	https://bawar.net/download/index/2092
32	وا مدنی باره نعتیه غورچاڼ	https://bawar.net/download/index/2093
33	به یو کلیمې سره د طلاقو واقع کیدل	https://bawar.net/download/index/2096
34	ارشاد الطالبین دز ادالطالبین شرح پښتو	https://bawar.net/download/index/2097
35	البصائر پښتو	https://bawar.net/download/index/2101
36	۳۰۰ ذهنې پوښتنې او ځوابونه	https://bawar.net/download/index/2103
37	جامع الوظائف	https://bawar.net/download/index/2104
38	داحقاقو دلایل	https://bawar.net/download/index/2106
39	د کلیساه د یردو تر شاه بیت لاسونه	https://bawar.net/download/index/2107
40	د دعوت فنون	https://bawar.net/download/index/2108
41	د واده لومړۍ لس شپې	https://bawar.net/download/index/2117
42	زاده الطالبین پښتو ترجمه	https://bawar.net/download/index/2118
43	اصول التکفیر	https://bawar.net/download/index/2119
44	د ماشومانو ښکلا	https://bawar.net/download/index/2120
45	د مبالغ فون شرعي احکام	https://bawar.net/download/index/2122
46	د انجمن تقریرونه	https://bawar.net/download/index/2128
47	دحضرت عبد الله ابن عباس رض سل فیصی	https://bawar.net/download/index/2137
48	فايق التقارير	https://bawar.net/download/index/2138
49	دځاوند حقوق	https://bawar.net/download/index/2139
50	قرانی علاج	https://bawar.net/download/index/2141
51	د رسول الله صلی الله علیه وسلم لمونځ	https://bawar.net/download/index/2148
53	کامل مسنون لمونځ	https://bawar.net/download/index/2164
56	بوځلې بیا ژوندون !!	https://bawar.net/download/index/2165
54	صدام حسین	https://bawar.net/download/index/2168
55	د یویشتمې پیړۍ امیر المؤمنین ملا محمد عمر	https://bawar.net/download/index/2169
56	زه څنگه حلفی شوم	https://bawar.net/download/index/2170
57	سل لمونځونه	https://bawar.net/download/index/2176
58	راځی توبه وکارو	https://bawar.net/download/index/2177
59	د دعوت اصول	https://bawar.net/download/index/2178
60	اصلاحی مدلل تقریرونه	https://bawar.net/download/index/2179
61	دغیر حالات	https://bawar.net/download/index/2180

که د کوم کتاب په ډانلو کولو کې ستونزه لري مهرباني وکړي زموږ سره اړیکه ښکته کړي.

<https://www.facebook.com/Ezatullah.sultanzai>

WhatsApp: 0093706912702

https://T.me/Ezatullah_sultanzai

